

Møte torsdag den 14. januar 2010 kl. 10

President: Øyvind Korsberg

Dagsorden (nr. 38):

1. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Ombodsmannen sin rett til å få saksdokument oversendt til seg i samband med behandlinga av klager (Innst. 121 S (2009–2010), jf. Dokument nr. 4:2 (2008–2009))

2. Interpellasjon fra representanten Bent Høie til helse- og omsorgsministeren:

«Stortinget vedtok i forbindelse med St.meld. nr. 18 for 2004–2005, Rett kurs mot riktigere legemiddelbruk, en ny legemiddelpolitikk, jf. Innst. S. nr. 197 for 2004–2005. I meldingen ble det trukket opp tre mål for legemiddelpolitikken: tilgjengelighet uavhengig av brukers økonomi, riktig bruk faglig og økonomisk, og rimeligst mulig legemidler for samfunnet. Betydningen av innovasjon, forskning og muligheten til å ta i bruk nye legemidler har blitt tydeligere siden den gangen.

Hva er status for gjennomføringen av de tiltakene Stortinget vedtok i 2005, og mener statsråden at det er behov for en ny gjennomgang av målsetting og virkemidler i legemiddelpolitikken?»

3. Interpellasjon fra representanten Henning Warloe til forsknings- og høyere utdanningsministeren:

«Den prinsipielle debatten om fri kontra styrt forskning ser ut til å ha fått ny aktualitet under den nåværende regjeringen. Gjennom forskningsmeldingen Klima for forskning og ikke minst gjennom forslag til statsbudsjett for 2010 blir det klarere og klarere at forskningsfeltet settes under stadig sterkere politisk styring. Gjennom hele ni forskningspolitiske mål, føringer i Soria Moria II og en rekke øremerkede midler til ulike programmer bindes stadig større forskningsmidler opp til å realisere politiske mål. Ved at universiteter og høyskoler må bidra med egne, frie midler for å delta i prosjekter og programmer, reduseres frie midler til fri forskning ytterligere. Universitets- og høyskolesektoren gis også mindre muligheter til å prioritere av basisbevilgninger til forskerinitiert grunnforskning.

Er statsråden enig i at det er prinsipielt betenkelig at norsk forskning på denne måten blir stadig sterkere politisk styrt?»

4. Referat

Presidenten: Fra representantene Sigvald Oppebøen Hansen, Bård Hoksrud og Snorre Serigstad Valen foreligger søknader om permisjon i tiden fra og med 14. januar til og med 18. januar – alle for å delta som OSSE-observatører under presidentvalget i Ukraina.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:

For Telemark fylke: Kåre Fostervold og Lene Vågslid
For Sør-Trøndelag fylke: Aud Herbjørg Kvalvik

Presidenten: Kåre Fostervold, Lene Vågslid og Aud Herbjørg Kvalvik er til stede og vil ta sete.

Representanten Gunnar Gundersen vil framsette et representantforslag.

Gunnar Gundersen (H) [10:02:10]: Jeg vil på vegne av representantene Svein Flåtten, Øyvind Halleraker, Frank Bakke Jensen, Henning Warloe, Elisabeth Røbekk Nørve og meg selv framsette forslag om personlig sparing og ansattes medeierskap i bedrifter.

Presidenten: Representanten Ulf Leirstein vil framsette et representantforslag.

Ulf Leirstein (FrP) [10:02:41]: På vegne av representantene Kenneth Svendsen, Ketil Solvik-Olsen og meg selv har jeg gleden av å fremme forslag om å gi Regjeringen fullmakt til å redusere merverdiavgift på strøm og elektrisitetsavgift i perioder med ekstraordinær høy strømpris.

Presidenten: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sak nr. 1 [10:03:09]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Ombodsmannen sin rett til å få saksdokument oversendt til seg i samband med behandlinga av klager (Innst. 121 S (2009–2010), jf. Dokument nr. 4:2 (2008–2009))

Per-Kristian Foss (H) [10:03:41] (ordfører for saken): Jeg vil starte med å takke komiteens ulike fraksjoner og medlemmer for godt samarbeid under denne sakens avgivelse. Saken gjelder i hvilken utstrekning organer som har kontrolloppgaver for Stortinget, skal få innsyn i de dokumenter de mener det er nødvendig å få for å utføre sine kontrolloppgaver.

Det er en enstemmig komité som her gir en irettesettelse til forvaltningen – konkret i denne saken knyttet opp til olje- og energiministerens. Irettesettelsen går på følgende: Kontrollorganene – i dette tilfellet Sivilombudsmannen – skal ha adgang til de dokumenter som Sivilombudsmannen mener er nødvendige for å belyse saken, uten forbehold.

Det er lang praksis for – selv om jeg sa «uten forbehold» – at politiske dokumenter som er en del av den drøftelse som går forut for at regjeringen som et organ er kollektivt ansvarlig for beslutningene, er regjeringsmedlemmenes og regjeringens egen eiendom. Det vil alltid i slike saker – i alle fall svært ofte – være uenighet. Slike dokumenter kalles regjeringsnotater. Det har aldri vært reist spørsmål om innsyn i den type dokumenter.

Denne saken har sin bakgrunn i at Sivilombudsmannen for å kunne behandle en klage fra en borger – i dette tilfellet en journalist – hadde gjort krav på innsyn i dokumenter fra Regjeringsadvokaten, i tråd med vanlig rutine. Olje- og energidepartementet nektet slikt innsyn. Saken

fikk bred offentlig oppmerksomhet. Statsministerens kontor ble også bedt om å gripe inn i saken, valgte ikke å gjøre det, så jeg oppfatter det slik at det er en samlet regjering som har stilt seg bak den praksis som olje- og energiministeren la seg på i denne saken. Stortinget slår nå fast at den praksis må endres. Før denne behandling skjedde, er praksis blitt endret, så for to dager siden forelå det en melding fra Sivilombudsmannen om at han hadde fått utlevert de aktuelle dokumenter som han tidligere var blitt nektet å få, og at saken som sådan var avsluttet.

For ordens skyld peker også komiteen på den mulighet som ligger i at man benytter ombudsmannsloven § 7 annet ledd som begrunnelse for ikke-utlevering av dokumenter – eller sagt på en annen måte, som begrunnelse for at det er administrasjonen som skal bestemme hvilke dokumenter Sivilombudsmannen skal få innsyn i, og ikke omvendt. Hvis det er en begrunnelse som vil bli brukt, sier komiteen at da er man innstilt på å endre ombudsmannsloven § 7 annet ledd, og vil eventuelt komme tilbake til dette. Men etter komiteens syn tilsier enhver rimelig tolkning at § 7 annet ledd ikke kan brukes med en slik begrunnelse. Men i dette ligger det på mange måter en advarsel til fremtidige statsråder i regjeringer og administrasjoner om at hvis man ønsker å bruke en slik begrunnelse, vil Stortinget som lovgivende myndighet ta opp dette spørsmålet på nytt.

Dette er en viktig sak, fordi den dreier seg om forholdet mellom storting og regjering, og den dreier seg om kontrollorganenes evne til å utføre sin jobb. Jeg er overbevist om at det er bred enighet i denne sal om at Sivilombudsmannen gjør en meget viktig jobb på vegne av den enkelte borger, for å sikre borgerens rettssikkerhet i kontakt med administrasjonen, og at Riksrevisjonen – som ikke er omtalt i denne sak, men i tidligere saker behandlet av Stortinget – også utfører kontrolloppgaver som gjør det nødvendig for dem å få innsyn i de nødvendige dokumenter.

I en tidligere sak – Dokument nr. 1 for 2009–2010 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen, som gjelder revisjon av regnskapet for foregående år – behandlet man også en sak som dreide seg om mangel på innsyn i dokumenter, i dette tilfellet fra Miljøverndepartementet. Stortinget sa også da det samme: Det er ikke departementene som skal bestemme hva som skal leveres ut til kontrollorganene. Det er Riksrevisjonen som skal sette krav til hva de trenger innsyn i. For ordens skyld må man selvfølgelig opplyse at kontrollorganene har taushetsplikt når det gjelder de dokumenter de får utlevert.

Man kan stille seg spørsmålet: Hvorfor i all verden har Olje- og energidepartementet klart å skape en sak av dette, tatt i betraktning av at de nå har snudd? Det har jeg problemer med å se. Hvis statsråden kan bidra til å belyse det, kan det i hvert fall for historiens del være interessant. Men heretter er i alle fall praksis slått fast meget klart: Det er ikke administrasjonen som skal bestemme hvilke innsyn kontrollorganene skal ha, det er det kontrollorganenes oppgave selv å bestemme.

Marit Nybakk (A) [10:09:17]: La meg få takke saksordføreren for både smidighet og fleksibilitet, og for at vi tok den tid som var nødvendig for å komme fram til en enstemmig komitéinnstilling. Saksordføreren har også på en utmerket måte redegjort for saken.

Dette dreier seg – som også Per-Kristian Foss sa – mer om prinsipper enn om det helt konkrete tilfellet som er tatt opp i Dokument nr. 4:2 for 2008–2009. Denne innstillingen dreier seg om prinsippet om at Stortingets kontrollorganer må ha de nødvendige rammebetingelser for å utføre arbeidet sitt på vegne av Stortinget, og for å sikre den vanlige mann og kvinne rettigheter i møte med forvaltningen.

I henhold til lov om Stortingets ombudsmann for forvaltningen kan ombudsmannen ta opp saker både etter klage utenfra og på eget initiativ. Enhver som mener å ha vært utsatt for urett fra forvaltningen, kan klage til ombudsmannen. Det er kanskje verdt å minne oss selv om dette.

Men forutsetningen for at ombudsmannen kan få utført sin jobb, er at han selvfølgelig må kunne se de dokumenter som er hjemlet i offentlighetsloven, eller få de opplysninger han trenger for å kunne utføre sitt verv. Det må selvsagt legges til grunn at ombudsmannen behandler dokumentene fortrolig. Det bør også legges til her.

Sivilombudsmannen må sikres rammebetingelser som gjør det mulig å ivareta rollen som gransker av forvaltningens saksbehandling og beslutninger.

Ombudsmannens innsynsrett er hjemlet i ombudsmannsloven § 7. Paragrafens annet ledd gir – som det også er blitt sagt her – en liten innskrenkning med henvisning til tvisteloven § 22.

En enstemmig komité understreker at tvisteloven § 22-5 ikke anses som et hinder for ombudsmannens innsyn i dokumenter utarbeidet for forvaltningens utredning eller forberedelse av saker. Det må ligge tungtveiende hensyn til grunn for unntak fra denne hovedregelen, noe komiteen ikke kan se foreligger i saken som nå er oppe til behandling.

Det er også en enstemmig komité – det bør legges til – som har overveid å endre § 7 annet ledd. La meg legge til: Det er Stortinget som endrer ombudsmannsloven – jeg vil kalle det en stortingslov, om det går an å kalle den det.

For oss som stortingsrepresentanter er det viktig at vi hele tiden er systemkritikere. Det er en del av vår ombudsmannsrolle. En sterk og god offentlig sektor, en effektiv forvaltning, er en forutsetning både for utjamning, velferd og like vilkår for alle. Men på samme måte som det er viktig å omstille offentlig virksomhet så den blir mer effektiv og brukervennlig, er det like viktig at vi sørger for vaktbikkjer som hindrer at brukerne føler seg overkjørt eller feilbehandlet. Derfor er også Sivilombudsmannen viktig i et komplisert og omfattende offentlig system for å sikre den vanlige mann og kvinne.

Anders Anundsen (FrP) [10:12:45] (komiteens leder): La også meg få lov til å takke saksordføreren for en god jobb og for et godt bidrag til å samordne komi-

teen, noe som har resultert i en enstemmig innstilling om en veldig viktig prinsipiell sak.

Sivilombudsmannen er Stortingets ombudsmann og forholder seg således direkte til Stortinget. Denne særskilte meldingen er et eksempel på måten Sivilombudsmannen kan rapportere til Stortinget på. Han skal sikre at våre borgere ikke utsettes for urett og fungerer slik sett som Stortingets forlengde arm i arbeidet for å sjekke ut forvaltningens behandling av enkeltsaker. For at Sivilombudsmannen skal få utført dette arbeidet, er det avgjørende at han har tilgang til og får tilgang til de opplysningene Sivilombudsmannen selv mener er nødvendige for å uttale seg om konkrete saker.

Sivilombudsmannen driver således kontrollvirksomhet basert på konkrete klager fra borgerne. Det er et grunnleggende prinsipp for å sikre kvalitet i kontrollvirksomheten at det er den som kontrollerer, som definerer hva som er nødvendig i forhold til innsyn, for at kontrollen skal være effektiv og riktig. Det er naturligvis ikke slik at det er den som blir kontrollert, som skal definere kontrollørens behov for innsyn.

Sett utenfra ser det ganske underlig ut at olje- og energiminister Terje Riis-Johansen har nektet innsyn med henvisning til tvisteloven § 22-5. En enstemmig kontroll- og konstitusjonskomité har i denne innstillingen avvist dette som rettsgrunnlag i denne konkrete saken.

Fremskrittspartiet har tidligere foreslått, og mener fortsatt, at det vil være oppklarende med en endring i ombudsmannsloven § 7 annet ledd, slik at henvisningen til tvisteloven kapittel 22 fjernes. Det vil både sikre en mot eventuelle fremtidige misforståelser, og det kan medføre en reell forbedret innsynsrett for Sivilombudsmannen.

Den 15. desember 2009 avga kontroll- og konstitusjonskomiteen den enstemmige innstillingen som ligger til behandling nå. Den 18. desember oversendte departementet dokumentet som er gjenstand for denne saksbehandlingen, til Sivilombudsmannen. Det var raskt levert. Men det endrer altså ikke sakens prinsipielle side, ei heller grunnlaget for den kritikken som åpenbart rammer statsråden i denne saken.

Jeg legger til grunn at samtlige departementer merker seg komiteens entydige oppfatning i denne konkrete saken, slik at man ikke blir fristet til å gjenta innsynsnekt for Sivilombudsmannen på det grunnlag hvor det er anført, i fremtiden. Jeg håper at det også medfører en økt bevissthet i Regjeringen når det gjelder innsynssaker generelt og innsyn for Stortingets kontrollorgan spesielt. I den sammenheng er det verdt å merke seg det saksordføreren sa, om innsynsnekt i forhold til Riksrevisjonen i andre saker som har vært til behandling.

Hans Olav Syversen (KrF) [10:16:02]: Jeg skal ikke forlenge debatten unødvendig. Saken er det redegjort for av foregående talere.

Bare et par ting i forhold til det prinsipielle: Spørsmålet om hvorfor departementet så raskt utleverte brevet, krever vel at statsråden også gir en redegjørelse for om man nå har endret rettsoppfatning fra Regjeringens side når det gjelder forståelse av den angjeldende paragraf, og

om man fortsatt i andre sammenhenger vil stå på at når Sivilombudsmannen ber om innsyn, så trekker man en parallell til domstolenes begrensede adgang til å få innsyn i advokatkommunikasjon.

Jeg tror det er veldig viktig at man får avklart det fra Regjeringens side – og jeg regner med at statsråden opptrer som en samlet regjerings representant her i dag. Hvis det at man nå har utlevert sin vurdering til Sivilombudsmannen, kun gjelder en enkeltsak hvor man etter nærmere vurdering har kommet til at man likevel vil utlevere brevet, vil jeg si at det i tilfelle vil kreve en oppfølging fra kontroll- og konstitusjonskomiteens side. Men hvis statsråden sier at den parallellen man har trukket tidligere, den trekker man tilbake, og at et innsynskrav fra Sivilombudsmannen står i en annen stilling enn den henvisningen man selv tidligere har vist til i forhold til domstolen, så har ikke komiteen et tilsvarende behov for å gå bredere ut på et generelt grunnlag. Men det synes jeg faktisk det er nødvendig at statsråden klargjør.

Sivilombudsmannen skriver – og han er jo ikke en person som slår på stortromma – at uten tilgang til det saksdokumentet som det er bedt om innsyn i, er det umulig for ombudsmannen å ta stilling til om innsynssaken er behandlet på korrekt måte – altså var det umulig å behandle det på generelt grunnlag. Det var helt nødvendig å få det angjeldende saksdokument, og det er det Stortinget i dag har sluttet seg til med denne innstillingen. Men jeg imøteser statsrådets vurdering av både det Per-Kristian Foss tok opp, og det undertegnede nå spurte om.

Hallgeir H. Langeland (SV) [10:19:05]: Veldig kort: Eg vil rosa saksordføreren for å ha utvist nødvendig fleksibilitet for å få dette til. Ein kunne fort ha fått ein låst situasjon der fleirtalspartia kom i ein posisjon som det ville ha vore vanskeleg å koma ut av. Men her har me hatt eit veldig godt samarbeid med saksordføreren, som gjorde at me i dag har det resultatet som me har. Eg sluttar meg òg til det som representanten frå Arbeidarpartiet sa i sitt innlegg.

Berre ein kommentar til slutt: Eg synest òg det er viktig å rosa pressa sitt arbeid i denne saka. Trass i alt har Bergens Tidende her hjelpt oss til å få dette resultatet. Det bør me heller ikkje gløyma i dag.

Statsråd Terje Riis-Johansen [10:19:58]: Denne saken dreier seg om at Bergens Tidende fikk avslag på krav om innsyn i en betenkning angående en tidligere ansatt i departementet fra Regjeringsadvokaten til OED, og klaget avslaget inn for Sivilombudsmannen. Det var da etter mitt syn ikke nødvendig å oversende Sivilombudsmannen det aktuelle dokumentet i saken. Etter å ha blitt gjort kjent med innstillinga fra kontroll- og konstitusjonskomiteen, Innst. 121 S for 2009–2010, valgte jeg imidlertid å oversende dokumentet til Sivilombudsmannen fredag 18. desember 2009, i tråd med komiteens innstilling, uten å avvente Stortingets behandling.

Sivilombudsmannen har i brev 8. januar 2010 meddelt Bergens Tidende følgende:

«Etter ein gjennomgang av dokumentet og depar-

tementet si grunngeving, må det leggjast til grunn at departementet har heimel i offentleglova for å halde dokumentet attende frå offentlegheita.»

Det framgår vidare at klagebehandlinga er avsluttet fra Sivilombudsmannens side. Olje- og energidepartementet fikk kopi av brevet som vedlegg til et eget brev fra Sivilombudsmannen, der han skriver at han ikke har funnet grunn til å gå vidare med undersøkelser av klagen.

Så vil jeg i tillegg bare kommentere det som representanten Syversen og representanten Foss tok opp med hensyn til praksis i tilsvarende saker i etterkant av dette. For min del er det sjølsagt bare én konklusjon på det, og det er jo at det er Stortingets vilje som gjelder også i disse spørsmålene. Det forholder jeg meg sjølsagt til.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Anders Anundsen (FrP) [10:21:48]: Jeg takker for statsrådens korte redegjørelse. Jeg vil bare presisere hva saken faktisk dreier seg, og at det er en entydig oppfatning av det. Jeg fikk inntrykk av at statsråden mente saken dreide seg om innsynskravet fra Bergens Tidende, hvilket saken jo ikke dreier seg om. Den dreier seg om hvorvidt statsrådets departement har hatt hjemmel til å nekte Sivilombudsmannen innsyn i det relevante dokumentet.

I og med at det er dette som er gjenstand for saken, og statsråden for så vidt sa det i oppfølgingen, vil jeg bare at det skal være helt tydelig og at statsråden presiserer at vi er enige om at for fremtiden vil Sivilombudsmannen da få innsyn i denne typen saksdokumenter.

Statsråd Terje Riis-Johansen [10:22:34]: Jeg er helt enig med representanten Anundsen i hva saken gjelder, og jeg kan bare vise til det jeg nettopp sa fra Stortingets talerstol om videre prosesser rundt tilsvarende saker.

Presidenten: Replikkordskiftet er over. Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1. (Votering, se side 1528)

Sak nr. 2 [10:22:56]

Interpellasjon fra representanten Bent Høie til helse- og omsorgsministeren:

«Stortinget vedtok i forbindelse med St.meld. nr. 18 for 2004–2005, Rett kurs mot riktigere legemiddelbruk, en ny legemiddelpolitikk, jf. Innst. S. nr. 197 for 2004–2005. I meldingen ble det trukket opp tre mål for legemiddelpolitikken: tilgjengelighet uavhengig av brukers økonomi, riktig bruk faglig og økonomisk, og rimeligst mulig legemidler for samfunnet. Betydningen av innovasjon, forskning og muligheten til å ta i bruk nye legemidler har blitt tydeligere siden den gangen.

Hva er status for gjennomføringen av de tiltakene Stortinget vedtok i 2005, og mener statsråden at det er behov for en ny gjennomgang av målsetting og virkemidler i legemiddelpolitikken?»

Bent Høie (H) [10:24:10]: Legemidler og medisinsk behandling redder liv og helse, det lindrer og helbreder.

Helt siden Hippokrates innførte terapeutiske prinsipper 400 år f.Kr., har legemidler forandret samfunnet og også gitt oss nye muligheter. Utviklingen av nye legemidler har nesten utryddet sykdommer som tidligere la land øde. Medisinsk utvikling har gitt mennesker lengre liv og bedre livskvalitet. Det er i hovedsak legemiddelindustrien selv som har drevet denne utviklingen videre.

Legemiddelindustrien framstilles ofte i et negativt lys. Det er et paradoks, siden vi er totalt avhengig av at noen tjener penger på å utvikle nye legemidler. Kan vi tenke oss et system der utviklingen av legemidler skjedde i statlig regi? Da er jeg overbevist om at de fleste av de legemidlene vi kjenner i dag, bare hadde vært framtidsscenarioer. Vi skal fortsatt ha et kritisk blick på denne industriens virksomhet, men vi skal ikke bare ha et kritisk blick.

Sist Høyre var i regjering, ble det foretatt store endringer i legemiddelpolitikken. Dette presset prisene på legemidler i Norge ned. Legemiddelindustrien ble også utfordret på etikk og forholdet til helsevesenet. Den utfordringen tok industrien. Etter min oppfatning er det gjort mye for å rydde opp. Systemene er blitt mer transparente, og det er klarere retningslinjer for hvordan de markedsfører seg mot helsevesenet. Jeg mener derfor at legemiddelindustrien nå kan møte den norske offentligheten med et løftet hode.

Sist Stortinget behandlet legemiddelpolitikken helhetlig, var i forbindelse med at den forrige borgerlige regjeringen la fram legemiddelmeldingen i 2005. Da sluttet Stortinget seg til tre mål med politikken: tilgjengelighet uavhengig av brukerens økonomi, riktig bruk – både faglig og økonomisk – og rimeligst mulig legemidler for samfunnet. Når det gjelder riktig bruk faglig, vil jeg vise til den interpellasjonsdebatten om dette som Høyres Elisabeth Røbekk Nørve reiste i Stortinget før jul.

Den viktigste målsettingen for legemiddelpolitikken er å sikre at norske pasienter har god tilgang til effektiv behandling. Målet er først og fremst riktig bruk av legemidler, ikke minst mulig bruk av legemidler. Undersøkelser viser at Norge har et moderat forbruk av legemidler sammenliknet med andre land. På flere områder ser vi at norske pasienter ikke har like rask og god tilgang til nye behandlingsformer som pasienter i andre vestlige land.

Stortinget sluttet seg i 2005 bl.a. til en etappevis overføring av enkelte legemidler fra individuell til forhåndsgodkjent refusjon, slik at pasienter får god tilgang til nødvendig behandling. Dessverre ser vi at utviklingen de siste årene har gått i motsatt retning, noe som både svekker tilbudet til pasientene og rammebetingelsene for industrien.

Det er bred politisk enighet om at refusjon for medisiner er et prioriteringsspørsmål som i siste instans må avgjøres politisk. Det er imidlertid behov for en mer effektiv refusjonsordning for å sikre at pasienter får tilgang til medisinerne raskere. Stortinget ba i 2005 om at den såkalte bagatellgrensen skulle heves. Det er ikke gjort, og dermed utsettes bruken av nye legemidler.

Høyre ønsker også at saker som Statens legemiddel-

verk har anbefalt til refusjon, skal omtales i statsbudsjettet, uansett om Regjeringen har anbefalt å gi refusjon eller ikke. Skal legemidler settes i en politisk prioriteringssammenheng, må Stortinget vite hva man prioriterer mellom. Det gjør man ikke i dag.

Vi må sørge for at nye behandlingsformer raskere omfattes av finansieringssystemene i sykehusene slik at helseforetakene får dekket kostnadene for slik behandling. Vi vet at det norske firmaet Photocure har utviklet en effektiv metode for diagnostikk av blærekreft, men at bruk av denne forhindres av manglende refusjon av kostnadene i helseforetakene – og det samtidig som metoden er tatt rett i bruk i våre naboland.

Som nevnt er det viktigste å sikre pasienten god tilgang til nødvendige legemidler. Det er også viktig at prisene på legemidler holdes på et rimelig nivå, slik at vi får en mest mulig kostnadseffektiv bruk av legemidler. Det er mye som tyder på at vi er på god vei til å nå akkurat det målet fra 2005. Siden 2004 har totalutgiftene til legemidler på blå resept gått ned hvert eneste år. Det samme har de offentlige utgiftene til legemidler pr. person gjort. Selv om legemiddelbruken har gått opp, ligger vi nå på bunn i Norden. Vi har så vidt slått Danmark, som vi lå godt over i 2003. Med tanke på utviklingen ellers i de offentlige velferds- og helseutgiftene er dette egentlig utrolig. I 2009 brukte vi over 300 mill. kr mindre til legemidler enn det Stortinget hadde budsjettetert med for dette året. Dette skyldes i all hovedsak at vi har fått mer konkurranse inn i legemiddelmarkedet som følge av politikken som ble innført under Bondevik II-regjeringen, og at systemet som sikrer overgang til kopipreparater, kom på et tidspunkt da store legemidler var i ferd med å gå ut på patent.

Riksrevisjonens undersøkelse, Dokument nr. 3:7 for 2008–2009, viser at Norge er blant de land i Europa som har de laveste prisene på byttbare legemidler som er inkludert i trinnprissystemet. Samtidig viser gjennomgangen at det fortsatt er behov for tiltak som stimulerer til lavere priser. Det er en utfordring at fremforhandlede rabatter på innkjøpssiden ikke kommer pasientene i stor nok grad til gode. Dagens struktur med vertikal integrasjon mellom grossist- og detaljistleddet fører til svakere konkurranse i markedet, og det bør derfor innføres tiltak som stimulerer til økt konkurranse, og da med lavere priser på legemidler.

Dagens krav til fullt sortiment i grossistleddet bør etter Høyres vurdering avskaffes for å bidra til mer effektive distribusjonsløsninger og etablering av nye grossister. Kravet om fullt sortiment i apotek må imidlertid opprettholdes for å sikre at pasientene fortsatt har god tilgang til nødvendige legemidler.

I Høyres regjeringstid, under Samarbeidsregjeringen, innførte man forsøksordninger med salg av legemidler utenom apotek. Det er fortsatt nødvendig å forbedre og ikke minst utvide denne ordningen til flere legemidler.

Oppsummert ser vi at mange av de tiltakene som skulle sikre lavere offentlige utgifter til legemidler, faktisk er gjennomført. Men i stortingsmeldingen fra 2005 var det også en tanke at dette skulle kombineres med at pasienten fikk raskere tilgang til nye legemidler. De tiltakene som skulle føre til det, er i liten grad gjennomført. På noen

områder har det faktisk gått i feil retning. Vi har konkrete eksempler på at dette fører til manglende forebyggende arbeid – pasienter er sykere enn nødvendig, og pasienter er syke lenger enn nødvendig. Vi har nye legemidler som står på vent, og som kunne komme pasienten til gode, samtidig som staten bruker mindre penger på legemidler enn det Stortinget faktisk har bevilget. Det er derfor, etter min mening, behov for å gjennomføre den legemiddelpolitikken Stortinget tidligere har sluttet seg til, men samtidig sette i gang med en ny gjennomgang for å oppdatere virkemidlene. Spesielt er det behov for å løfte et fjerde aspekt inn i legemiddelpolitikken: rammebetingelsene for utvikling av en norsk legemiddelindustri og muligheten for forskning og utvikling når det gjelder legemidler – og nye legemidler – i Norge. Norge vil aldri kunne bli en stormakt innenfor medisin eller legemiddelindustri, men vi har mange gode forutsetninger for å utvikle en viktig rolle innenfor nisjer knyttet opp til ny medisin. Jeg kan f.eks. trekke fram Oslo Cancer Cluster og deres medlemmers arbeid innenfor kreftforskning og utvikling av medisin og diagnostikk når det gjelder kreft. Det vil være et område der Norge har alle forutsetninger for å kunne ta en ledende rolle. Vi har også et utgangspunkt, knyttet opp til våre medisinske og helsefaglige registre, som gjør at vi har gode muligheter for å prøve ut nye legemidler og teste bruken av nye diagnostikkmetoder. I dag krever dette andre rammebetingelser. Det krever en betydelig satsing på forskning og utvikling. Det krever en gjennomgang av de rammebetingelsene denne industrien har behov for, for at den skal kunne utvikle seg i Norge. Det krever bl.a. at man oppretter, som Stortinget har sagt tidligere, et senter for utprøving av ny medisin ved våre største sykehus, slik at man har muligheten til å prøve ut ny medisin i Norge.

Jeg håper at denne debatten kan peke framover mot en ny og mer offensiv legemiddelpolitikk, og ikke minst at det fører til endringer som gjør at den reduksjonen i utgifter som vi har hatt til legemidler de siste årene, også kommer norske pasienter til gode. Jeg håper at man gjennom den reduksjonen vil få raskere tilgang på nye, og kanskje også i noen sammenhenger dyrere, legemidler enn det man har i dag.

Statsråd Anne-Grete Strøm-Erichsen [10:34:51]: Legemidler er en viktig del av vårt helsetilbud. Behandling med legemidler bidrar til at mange mennesker får bedre helse og livskvalitet, og for noen pasienter kan det også bety forlenget levetid.

Mitt ansvar som helse- og omsorgsminister er å legge til rette for god og riktig bruk av legemidler, slik at pasientene får trygg og sikker behandling, og slik at helsekronene også brukes på en best mulig måte. Dette er i tråd med de overordnede målene for legemiddelpolitikken, og jeg kan ikke se at det er behov umiddelbart for å revurdere disse.

Legemiddelmeldingen som kom i 2005, presenterte et bredt spekter av tiltak for å oppfylle de legemiddelpolitiske målene. Det er likevel nødvendig at vi fortløpende vurderer om tiltakene er hensiktsmessige, og om det er behov for å sette inn nye.

De siste årene har vi satt inn en rekke nye virkemidler

og rutiner for å få kontroll over det offentliges utgifter til legemidler. Det gjelder både prisfastsettelse og refusjon. Krav til kostnadseffektivitet er etablert som et grunnprinsipp for refusjon, og på store terapiområder har vi oppnådd en dramatisk reduksjon i kostnader til legemiddelbehandling, som også interpellanten viste til. Det skyldes bl.a. tiltak for å dra nytte av patentutløp og konkurranse mellom leverandørene. Siden 2004 har det offentliges utgifter til legemidler ligget stabilt. Det er også dokumentert at norske legemiddelpriser er lave sammenliknet med andre land i Nord- og Vest-Europa. Dette viser at vi har lyktes med å få kontroll med legemiddelutgiftene.

Det er min vurdering at hele befolkningen har god tilgang til effektive legemidler uavhengig av betalingsevne. En viktig grunn til dette er at Norge er med i det europeiske legemiddelsamarbeidet – EMEA. Det betyr at hele EØS-området har felles prosedyrer for godkjenning av legemidler og overvåking av bivirkninger. Selv om situasjonen generelt sett er god, er jeg selvfølgelig opptatt av at vi skal bli enda bedre. Blant annet har Helsedirektoratet foreslått forbedringer i folketrygdens ordning med individuell refusjon. Jeg vil i oppfølgingen av direktoratets rapport og gjennom annet arbeid ha stor oppmerksomhet på å sikre befolkningen tilgang til effektive legemidler.

Legemiddelindustrien har naturlig nok betydelig interesse av at legemidler tas raskt og bredt i bruk. Noen ganger har vi felles interesser, men det er viktig å være seg bevisst at ikke alle nye legemidler har en effekt som står i et rimelig forhold til kostnadene.

Jeg vil prioritere tiltak for å sikre riktig medisinsk bruk av legemidler. Som jeg redegjorde for i svaret mitt på interpellasjonen fra representanten Røbekk Nørve i høst, er jeg svært opptatt av å få på plass systemer og tiltak som kan sikre sikker legemiddelbehandling, uansett hvor i helse-tjenesten pasienten befinner seg. Blant de viktigste tiltakene er legemiddelgjennomgang og legemiddelsamtaler. Multidose er et tiltak for å hjelpe pasienten til å ta legemidler riktig, dvs. at pasientene får ferdige pakninger med riktig doserte legemidler. Vi vil arbeide for at flere pasienter kan nyte godt av dette tilbudet. Vi skal også få på plass bedre dokumentasjonssystemer. Et eksempel på dette er elektronisk kjernejournal der helsepersonell har tilgang til informasjon om pasienten som kan være avgjørende for å hindre feilmedisinering.

Forskning og innovasjon er viktig for at vi skal få riktige bruk av legemidler. Som representanten fremhever, har betydningen av forskning og innovasjon blitt tydeligere siden Stortinget behandlet meldingen. Regjeringen har også lagt frem en innovasjonsmelding og en ny forskningsmelding som begge løfter frem helse som et prioritert område.

Satsingen på medisinsk- og helsefaglig forskning og innovasjon kommer også tydelig frem i St.meld. nr. 30 for 2008–2009 Klima for forskning.

Legemiddelindustrien er en viktig bidragsyter i finansieringen av kliniske studier. Men denne forskningen må suppleres med offentlig finansierte studier på pasientgrupper og problemstillinger som ikke har kommersielle interesser, eller der det offentlige ser et særskilt behov for økt

kunnskap. Det kan f.eks. være sammenliknende studier av legemidler som benyttes ved samme diagnose, og studier som sammenlikner legemiddelbruk med andre behandlingsformer. Slik forskning er primært offentlig finansiert gjennom Norges forskningsråd – for 2010 er beløpet 250 mill. kr. Bevilgninger til de regionale helseforetakene er i 2010 budsjettert med 458 mill. kr.

De regionale helseforetakene har et lovpålagt ansvar for forskning. De har også et særskilt ansvar for pasientrettet klinisk forskning som omfatter legemiddelutprøvinger. Jeg er glad for at de regionale helseforetakene har fulgt opp, slik at vi nå kan dokumentere at forskningsaktiviteten i helseforetakene har økt de senere årene, i tråd med kravene om å styrke forskning og innovasjon.

Departementet har stilt krav om at de regionale helseforetakene skal etablere en felles nasjonal database, slik at vi får en samlet oversikt over hvilke kliniske studier som er på gang i regionene. Det skal spesifiseres hva slags studie det er snakk om, hvor mange pasienter som deltar, og hvordan studien er finansiert. Dette er viktig informasjon som kan danne grunnlag for videre politikkutforming.

Vi vil også se på mulighetene for økt nordisk samarbeid om kliniske studier. Formålet vil i så fall være å styrke Norden i konkurransen om industrifinansierte og offentlig finansierte kliniske studier. Flere kliniske utprøvinger i Norge vil dessuten gi norske pasienter bedre tilgang til utprøvende behandling med nye legemidler.

I innovasjonsmeldingen Et nyskapende og bærekraftig Norge er det lagt opp til å videreføre og utvide satsingen på behovsdrivet og forskningsdrivet innovasjon mellom Helse- og omsorgsdepartementet og Nærings- og handelsdepartementet. Satsingen gjelder for ti år fremover. De to departementene følger opp, og det er etablert samarbeidsavtaler mellom InnoMed, Innovasjon Norge, Forskningsrådet og de regionale helseforetakene. Det er også laget en felles handlingsplan for innovasjon mellom de regionale helseforetakene.

Slik jeg ser det, er det ikke behov for å revurdere de overordnede målene for legemiddelpolitikken. Men selv sagt vurderer vi kontinuerlig om tiltakene er hensiktsmessige, og om vi bør iverksette nye.

Bent Høie (H) [10:42:28]: Jeg takker statsråden for svaret.

Det jeg vil etterlyse i den videre debatten, er antydninger om det er aktuelt for Regjeringen å komme tilbake og faktisk foreslå det som Stortinget så å si enstemmig sluttet seg til i forbindelse med legemiddelmeldingen. Det gjelder ikke bare individuell refusjon, som statsråden så vidt var inne på, og der jeg oppfatter at det er et arbeid på gang, men også spørsmålet om heving av bagatellgrensen.

Statsråden sa at legemiddelindustrien har stor interesse av å få en rask godkjenning av nye legemidler, og at en der har felles interesser. Det er helt åpenbart at industrien har det, men det er også åpenbart at norske pasienter, og dermed også samfunnet, i mange tilfeller har stor interesse av at nye legemidler blir godkjent raskt. Men det er jo på det stadiet, etter at våre fremste fagfolk, Statens legemiddelverk og Helsedirektoratet, har anbefalt et legemiddel ut

fra et samfunnsperspektiv og et økonomisk perspektiv, at det tar spesielt lang tid før et legemiddel f.eks. kommer inn på blå resept-ordningen. Det er et problem for Stortinget – når en ikke har oversikt over hvilke legemidler dette gjelder, og heller ikke vet hvilke prioriteringer som ligger bak – at Regjeringen ikke fremmer forslag om denne type legemidler for Stortinget. Det er der bagatellgrensen spiller inn. For eksempel når det gjelder osteoperosemedisin, har Helsedirektoratet nå anbefalt å endre kriteriene. I dag er det slik at en må brette armen før en får medisin som forhindrer videre utvikling av denne sykdommen. Det ville vært merkelig om en i dette landet ikke hadde fått hjerte-medisin før en hadde hatt hjerteinfarkt. Men på grunn av at endringen i kriterier går over bagatellgrensen, er dette ikke gjort ennå.

Når det gjelder måten som en ytterligere kan redusere fellesskapets utgifter til legemidler på, vil jeg trekke fram at LIS, som er de regionale helseforetakenes felles innkjøpsordning for legemidler, i dag er organisert under helseforetakenes apoteker. Det betyr at de som eier innkjøpsordningen, i mange tilfeller vil ha en egen felles interesse av ikke å redusere utgiftene, men tvert imot holde utgiftene oppe. Jeg vil be om at statsråden også eventuelt kommenterer det, eller ser på den organiseringen, som jeg tror faktisk er med på å holde utgiftene oppe på et område der vi kunne spart betydelige beløp. Det er også viktig å se på om vi videre kan utvikle ordningen med bytte til kopipreparater på en enda mer effektiv måte enn i dag.

Statsråd Anne-Grete Strøm-Erichsen [10:45:55]: Jeg har lyst til å understreke at mitt overordnede mål er at de pasientene som har behov for det, skal få de legemidlene de har behov for, ut fra at det er det som kan hjelpe dem til et bedre liv, og også kanskje livsforlengelse. Like fullt er det slik at det gjennom den stortingsmeldingen som ble lagt frem, og også i arbeidet videre etter det, har vært jobbet hardt for å få kostnadene ned når det gjelder legemiddelbruk, f.eks. når det gjelder å ta i bruk generiske preparater, noe som jeg har inntrykk av at vi har lyktes godt med i Norge.

Så er det dette med individuell eller forhåndsgodkjent refusjon. Det er ikke slik at vi i Norge får godkjent legemidler senere enn i andre europeiske land, men det kan jo ta noe lengre tid før man får preparatet på en liste over forhåndsgodkjent refusjon. I noen tilfeller blir jo etter en tid preparatet overført fra individuell til forhåndsgodkjent refusjon. I 2007 og 2008 ble f.eks. seks slike preparater overført.

Det er også slik at når det gjelder blå resept, er det et egenandelstak, så det er begrensninger på hva en pasient faktisk betaler for medisin. Det er helt sikkert vel kjent.

Når det gjelder disse sakene som dreier seg om at man skulle ha tilgjengelighet for offentligheten, er det slik at siden 2002 har Legemiddelverket oversendt 19 saker til Helse- og omsorgsdepartementet om godkjenning av legemidler, og vi har nå ni legemidler liggende til vurdering. Jeg forstår det slik at det er ønskelig at det blir gjort tilgjengelig en offentlig liste over det som ikke blir godkjent. Det er ikke slik at disse opplysningene holdes hemmelig,

men de blir ikke tatt med i det årlige budsjettforemlegget, for da tar man inn de legemidlene som faktisk er godkjent. Men jeg har også lyst til å understreke at det ikke er slik at man ikke godkjenner legemidler som er absolutt nødvendige.

Når det gjelder bagatellgrensen, har den ligget fast på 5 mill. kr siden den ble innført – det er helt riktig, og det var også slik den var i forbindelse med legemiddelmeldingen. Det ble fremmet av den regjeringen som Høyre var med i, og det har ikke vært noen endringer av det siden. Men samtidig er jo dette også en måte å få kontroll med utgiftene på, det er ikke meningen at dette skal være en måte å hindre helt nødvendig legemiddelbruk på.

Jorodd Asphjell (A) [10:49:26]: Hver og en av oss er opptatt av god helse og livskvalitet. I et tidligere innlegg av representanten Tove Karoline Knutsen her i salen henviser hun til sin bestemor, som sa følgende: Er du frisk, har du mange gode ønsker, men er du syk, har du bare ett ønske, og det er å bli frisk. Derfor er det riktig, som statsråden innledet med, at legemidler er en viktig del av vårt helsetilbud. Behandling med legemidler bidrar til at mennesker får bedre helse og livskvalitet.

I dag har vi store sosiale ulikheter knyttet til god helse og livskvalitet, mellom landsdeler, mellom bydeler – det gjelder både utdannelse, arbeid, lønn og ikke minst etnisk bakgrunn. Denne regjeringen har gjennomført en rekke tiltak for å bedre tilgjengeligheten, kvaliteten, redusere prisen på legemidler og ikke minst for å se til at vi har riktig bruk av legemidler i vår helsetjeneste. Blåreseptforskriften som trådte i kraft 3. mars 2008, har bidratt til en forenkling og tydeliggjøring av regelverket knyttet til forskrivning av legemidler på blå resept. Endringen har bidratt til at refusjonskravene kommer bedre fram og til å sikre mer likebehandling mellom mennesker.

Legemiddelprisene i Norge er lave sammenlignet med prisene i Europa, og trinnspriskuttene som er gjennomført, har bidratt til ytterligere reduksjon. Vi ser også at apotekavansen har vært redusert flere ganger, men det er kanskje mulighet for å redusere den ytterligere for å oppnå rimelige legemidler både for den enkelte og for samfunnet generelt.

Egenandelene på medisiner må fortsatt holdes lave. Regjeringen har utvidet aldersgrensen fra 12 til 16 år når det gjelder fritak for egenandeler innenfor egenandelstak 1. Dette handler om pris, men ikke minst også om tilgjengelighet for den enkelte bruker. Det er også med og utjevner sosiale forskjeller knyttet til lønn og kostnader.

Det vil fra 1. juli 2010 bli innført automatisk frikort. Det vil bety en betydelig forenkling av dagens manuelle ordning og vil være en mye mer brukervennlig ordning for den enkelte bruker.

Når vi snakker om tilgjengelighet, har vi sett utvidelsen av apotek over hele landet, og ikke minst at legemidler er innført i butikker og på bensinstasjoner. Dette har ført til bedre tilgjengelighet, men vi har også sett at bruken av legemidler ikke har økt i forhold til den tilgjengeligheten. Det er også viktig.

Interpellanten tar opp viktige områder, ikke minst i for-

hold til hvordan vi skal utvikle kvalitativt gode legemidler også i framtiden. Vi ser at store farmasøytiske selskaper rundt omkring i verden bruker store ressurser på forskning og utvikling knyttet til nye medikamenter. Det er viktig at disse selskapene har patentbeskyttelse for sine nye legemidler slik at en sikrer midler til forskning og utvikling. Samtidig kan ikke denne patentbeskyttelsen vare over så lang tid at nye legemidler som både kan være bedre og ha en mye lavere pris, ikke kommer på markedet – som det også pekes på.

Vi ser i dag at bruken av legemidler går opp, men at kostnadene går ned både for enkeltmennesker og for samfunnet, og det er viktig. Det er også viktig å se på hvordan vi kan bedre tilgjengeligheten av gode og nye legemidler, og ikke minst hvordan riktig bruk og riktig pris skal være. Men det viktigste framover er hvordan vi kan redusere bruken av legemidler. Vi ser at samfunnet utvikler seg slik at flere og flere bruker legemidler. Da må vi kanskje også se på hvordan vi kan redusere bruken – ikke for samfunnets skyld, men mer med tanke på den enkeltes livskvalitet.

Jon Jæger Gåsvatn (FrP) [10:54:13]: Legemiddelområdet er stort og komplekst, og det er mange aktører med ulike interesser. Vi har legemiddelindustri, leverandører, myndigheter, apotek, ulike helsefagorganisasjoner, pasientorganisasjoner og den behandlende lege og hans pasient.

Da legemiddelmeldingen ble lagt fram for Stortinget i 2005, ble det lagt vekt på at den skulle bidra til en mer langsiktig og forutsigbar legemiddelpolitikk. En slik politikk var blitt etterlyst flere ganger, både av legemiddelindustrien og av Stortinget.

Har vi da fått riktigere legemiddelbruk? Har refusjonsordningene blitt enklere og mer pasientvennlige? Har legemiddelpolitikken blitt mer langsiktig og forutsigbar? Og ikke minst: Har Stortingets føringer blitt fulgt opp av Regjeringen og legemiddelmyndighetene? Jeg mener svarene i stor grad er nei.

Feil legemiddelbruk på sykehjem har vært tema i flere tilsynsrapporter fra Helsetilsynet i 2009. Vi har flere hjemmeboende eldre som bruker flere legemidler enn tidligere, noe som er en økende utfordring. I november hadde vi en interpellasjonsdebatt hvor bl.a. feilmedisinering og overforbruk var et tema. Her har det vært behov for å ta vesentlige grep, noe som kom klart fram i debatten i 2005. Lite har skjedd etterpå, og det er påfallende passivt av Regjeringen hele tiden å vise til Samhandlingsreformen, som om den skal være et sesam sesam som retter opp alt som er galt i det norske helsevesenet.

Et tema som har vært lite belyst, er underforbruk. Legemiddelindustrien har kartlagt flere terapiområder hvor det kan se ut som om det brukes for lite medisinering. Når det er snakk om riktig legemiddelbruk, er det viktig at vi ser på både overforbruk, underforbruk og tilgjengelighet for pasientene. Jeg kan ikke se at meldingen om Samhandlingsreformen er konkret nok for å kunne oppnå dette.

Stortinget ba også Regjeringen prioritere arbeidet med å overføre legemidler fra individuell refusjon til forhånds-

godkjent refusjon. Komiteen ba om at ordningen med individuell refusjon i størst mulig grad skulle forbeholdes legemidler til små pasientgrupper. Hva har skjedd etterpå? Det virker faktisk som om det motsatte har skjedd, siden flere legemidler nå har blitt overført fra § 9 til § 10a.

Bagatellgrensen medfører at norske pasienter får vesentlig forsinket tilgang til nye legemidler i påvente av at Helse- og omsorgsdepartementet finner å ville ta legemidlene opp på blå resept i forbindelse med statsbudsjettet. Så langt har bagatellgrensen stoppet viktige nye legemidler til behandling av bl.a. kols, hjerte- og karsykdom, schizofreni, manisk depressiv lidelse, hjertesvikt, brystkreft og diabetes. De fleste av disse legemidlene har fått refusjon etter flere års behandling i byråkratiet og det politiske systemet. I mellomtiden har norske pasienter kun fått tilgang til disse gjennom ordningen med individuell refusjon. Vi vet at ordningen med individuell refusjon er administrativt krevende, og den tilgodeser de mest ressurssterke pasientene som klarer å ta seg fram i systemet.

Stoltenberg II-regjeringen har hatt tre helsestatsråder fra Arbeiderpartiet, men ingen av dem har klart å gjøre det grepet som et enstemmig storting faktisk har bedt om, nemlig å heve bagatellgrensen. Fremskrittspartiet har sagt at den bør heves fra 5 mill. til 50 mill. De andre partiene har ikke tallfestet økningen, men sagt at det må være en vesentlig økning.

Vi har fått høre at det ligger ni legemidler til vurdering i departementet, og vi vet at det er legemidler som vil være til stor nytte for pasientgrupper Stortinget har sagt det skal satses spesielt på. Vi har fått høre at det finnes en medisin til kols-pasienter hvor kostnaden er stipulert til 7 mill. kr, altså 2 mill. kr over bagatellgrensen. Her er det imidlertid ikke tatt hensyn til reduksjon av annen medisin, og det er ikke tatt hensyn til reduserte sykehuskostnader, noe som skulle tilsi at det av samfunnsøkonomiske og helseøkonomiske grunner ville være fornuftig å få denne medisinen på blå resept umiddelbart. Men på grunn av at Regjeringen ikke har gjort det Stortinget har bedt om, er det trolig kun ressurssterke pasienter som får denne medisinen finansiert av det offentlige. Dette er etter Fremskrittspartiets oppfatning ikke akseptabelt.

Når det gjelder multidose, vet vi at det er samfunnsøkonomisk lønnsomt. I tillegg kommer de ikke prissatte gevinstene som bedret helse og velvære for pasientene som følge av bedre medisinbruk. Fremskrittspartiet er også kjent med at det nå finnes elektroniske dosetter som faktisk varsler hvis pasienten ikke har tatt sine forskrevne medisiner, noe vi mener det absolutt bør være grunn til å se nærmere på.

Maskinell legemiddelpakking frigjør sykepleierårsverk som kan benyttes på andre oppgaver i pleie- og omsorgstjenesten. Det kan være en måte å møte noe av den bemanningsutfordringen vi har på.

Stortinget ønsker å få tatt i bruk multidose i langt større grad, og ba også om at det skulle sikres finansiering av merutgifter forbundet med dette tiltaket. Det er derfor forstemmende å se at det eneste Regjeringen har kommet opp med, er noen få multidoseprosjekter. Det virker ikke som om Regjeringen tar Stortinget på tilstrek-

kelig alvor, og norske pasienter er igjen den tapende part.

Sonja Irene Sjøli (H) [10:58:59]: Som Bent Høie påpekte, er Høyres overordnede mål at pasientene har god tilgang til trygg og effektiv behandling, herunder legemidler. Vi stiller spørsmål ved regjeringspartienes ensidige målformulering i budsjettinnstillingen for inneværende år. Der heter det nemlig at regjeringspartiene er opptatt av å fortsette arbeidet med å begrense utgiftene til legemiddelområdet. Jeg vil advare mot å ha dette som et isolert mål uten å se hen til konsekvensene for pasientene og for samfunnsøkonomien. Norge ligger bak mange andre europeiske land når det gjelder innføring av nye legemidler. Dette har også en kostnad; for pasienter som er unødvendig syke, og for samfunnet i form av utgifter til trygdeytelser og helsetjenester.

I legemiddelmeldingen foreslo Høyre og Samarbeidsregjeringen en rekke tiltak som skulle bidra til at pasientene får raskere og bedre tilgang til medisiner. Eksempelvis gikk vi inn for å overføre flere legemidler fra generell til individuell refusjon, og Stortinget sluttet seg enstemmig til dette, men regjeringen Stoltenberg har gjort det motsatte.

Et konkret eksempel er at Helse- og omsorgsdepartementet i mai 2008 besluttet at tre legemidler av typen antihistaminer skulle overføres fra forhåndsgodkjenning til individuell refusjon, mot Legemiddelverkets råd. Legemiddelverket uttalte i brev til Helse- og omsorgsdepartementet at tiltaket ville skape mye ekstraarbeid for leger, pasienter og helseforvaltningen. HELFO uttalte i Dagens medisin 28. mai 2009 at de forventet mellom 26 000 og 31 000 søknader om refusjon på individuelt grunnlag for de aktuelle legemidlene. Regjeringen håpet å spare 16 mill. kr, men har ikke tatt hensyn til utgiftene til saksbehandling hos leger og helseforvaltning eller til problemer for pasientene. Høyre har flere ganger bedt Regjeringen vurdere tiltakets effekt, noe departementet omsider har gått med på. Det er viktig at Regjeringen i denne sammenheng også vurderer konsekvensene for pasientene, leger og forvaltningen i et bredere perspektiv. Dette er avgjørende for å sikre tilliten til legemiddelpolitikken. Høyre ønsker en kostnadseffektiv legemiddelforvaltning, men vi må ikke spare oss til fant.

Kjersti Toppe (Sp) [11:02:02]: Legemiddel er ein viktig innsatsfaktor i helsetenesta og omfattar eit breitt saksfelt.

I St.meld. nr. 18 for 2004–2005, Rett kurs mot riktige legemiddelbruk, er det presentert eit breitt spekter av tiltak for å oppfylle dei overordna måla i legemiddelpolitikken. Dei overordna måla der er for det fyrste at legemiddel skal brukast riktig, både medisinsk og økonomisk, for det andre at pasientar skal ha sikkert tilgjenge til effektive legemiddel uavhengig av betalingsevne, og for det tredje at legemiddel skal ha lågast mogleg pris.

Slik Senterpartiet ser det, er den overordna målsetjinga for legemiddelpolitikken god. Innovasjon, forskning og moglegheita til å ta i bruk nye legemiddel blir stadig

tydelegare, og oppfølging og verkemiddel må sjølvsagt vurderast kontinuerleg.

Men eg vil gjerne nytta høvet til å retta fokus på ein del av legemiddelpolitikken som ofte er lite omtalt, og som heller ikkje fekk mykje merksemd i St.meld. nr. 18, nemleg dei reseptfrie legemidla. Bruk og omsetnad av desse er òg ein del av den heilskapelege legemiddelpolitikken. Eg vil visa til Tidsskrift for Den norske legeförening, nr. 15 2009, der det blei offentleggjort ein studie frå seks ungdomsskular i Drammen. Ein tok for seg ungdoms bruk av reseptfrie smertestillande legemiddel. Slike legemiddel, som Paracet og Ibuprofen, blei frigjorde for sal utanfor apotek i 2003. Dei kunne frå då av kjøpast i minste pakning i daglegvarebutikkar, kioskar og bensinstasjonar. Undersøkinga viste at halvparten av gutane og to av tre jenter i 10. klasse hadde brukt slike smertestillande medikament siste månaden. Ein av fire 15-åringar bruker slike middel dagleg eller kvar veke. Dette er ei fordobling i bruken blant gutar og ein 30 pst. auke for jenter sidan dette sist blei undersøkt i Noreg, i 2000–2001. Eg fekk sjølv for alvor opp augo for denne problemstillinga då eg var foreldrevakt på ein konfirmasjonsleir for tre år sidan. Utruleg mange av ungdommane hadde med seg smertestillande tablettar i bagen, og inntaket var etter mitt skjønn forbausande stort.

I undersøkinga som er omtalt i tidsskriftet, opplyste 20 pst. av ungdomsskuleelevene at dei har hyppige plager med sterk hovudverk eller migrene, og halvparten av desse hadde dagleg eller kvar veke brukt reseptfrie smertestillande legemiddel mot slike smerter. Dette er ekstra bekymringsfullt, og det er kjent at høgt forbruk av vanlege smertestillande legemiddel i seg sjølv kan vera ein grunn til hovudverk. Undersøkinga viste vidare at 1/3 av ungdomsskuleelevene i dag har ei liberal haldning til bruk av reseptfrie smertestillande legemiddel. Dei fleste ungdommane skaffar seg reseptfrie smertestillande middel heime.

Mykje tyder derfor på at terskelen for medikamentbruk ved vanlege smertetilstandar for ungdom er redusert. Forbruket av slike legemiddel har auka i heile befolkninga, men auken er størst hos ungdom. Dette er noko vi må ta på alvor, og som er ein viktig del av debatten om legemiddelpolitikk. Tilgjenge treng ikkje vera heile årsaka til endringa og auken i legemiddelbruk. Men når ein vel å frigi enkelte medikament, bl.a. i daglegvarehandelen, kan det ha bidrege til ei uønskt haldningsendring med allmenngjering og ufarleggjering av dei aktuelle medikamenta.

Eit anna eksempel i same gate er forbruket av nasespray, som også eksploderte etter at medikamentet blei reseptfritt og kom i sal i daglegvarebutikkar og på bensinstasjonar. Overforbruket kan også her verka mot si hensikt og gi utilsikta biverknader.

Eit tredje eksempel er den såkalla angrepilla. Då ho blei reseptfri i 2000, var målsetjinga å få ned talet på svangerskapsavbrot. Det motsette har skjedd. Sidan 2003 har talet på provoserte abortar stige, samstundes som det i 2008 paradoksalt nok blei selt 160 000 angrepiller til ein verdi av 25,6 mill. kr her i landet. Også dette er etter mitt syn eit eksempel på ei bekymringsfull utvikling i forbruket av reseptfrie legemiddel, særleg blant ungdom. Utviklinga på dette feltet må vera delvis i strid med det fastset-

te målet i legemiddelpolitikken om riktig medisinsk bruk. Senterpartiet støtter statsråden i at det ikke er behov for å revurdere dei overordna måla for legemiddelpolitikken, men at ein skal ha ei kontinuerleg vurdering av om tiltaka er føremålstenlege. Senterpartiet meiner det er behov for nye tiltak mot det synleggjorte overforbruket av enkelte reseptfrie medikament, og særleg meiner vi det er behov for nye tiltak retta mot ungdoms auka pillebruk.

Laila Dávøy (KrF) [11:07:17]: Først vil jeg takke interpellanten for å ha reist denne viktige problemstillingen, og jeg vil spesielt ta for meg to av de tre målene som er nedfelt i St.meld. nr. 18 for 2004–2005, nemlig tilgjengelighet og riktig bruk av legemidler.

I statsbudsjettet for 2010 var Kristelig Folkeparti sammen med Høyre og Fremskrittspartiet opptatt av at helse-tjenesten raskere tar i bruk nye legemidler og behandlings-former både i sykehusene og i den øvrige helsetjenesten. Ikke minst er det behov for raskere og mer effektiv saks-behandling i Statens legemiddelverk. Kreftforeningen påpekte for et par år siden at nordmenn er blant dem i Europa som må vente lengst når det gjelder nye kreftmedisiner. Jeg synes dette er litt pinlig i et av verdens rikeste land. Sammen med Tsjekkia, Ungarn og Storbritannia lå vi den gang under gjennomsnittet i Europa. Jeg hørte statsråden si at vi nå ikke tar nye medisiner i bruk senere enn andre, og det er viktig å få bekreftet om jeg oppfattet dette riktig. I så fall er det jo flott.

De samme partiene ba videre i merknad til statsbudsjettet om å få hevet bagatellgrensen for godkjenning av refusjon til legemidler – som flere har vært inne på – og Kristelig Folkeparti og Høyre ba Regjeringen spesifikt om å fremme forslag om en vesentlig heving av bagatellgrensen i statsbudsjettet for 2011. Dette vil også være tiltak for å få nye legemidler raskere i bruk, som også interpellanten påpekte i sitt innlegg. Men dette er jo et punkt som Stortinget tidligere har vedtatt. Hvorfor i all verden er ikke dette gjennomført?

Når det gjelder riktig bruk av medikamenter, er et av de store problemene knyttet til noen kroniske sykdommer at nye, riktignok dyre, medisiner ikke blir gitt pasienter tidnok til å hindre en negativ utvikling av en sykdom. Dette skyldes flere forhold, som manglende kompetanse hos fastlegen til å identifisere eller få mistanke om kronisk sykdom. Det skyldes lange ventetider og for sen henvisning til spesialistundersøkelse, ny venting for å få spesialistbehandling og ny venting for å se om sykdommen utvikler seg negativt. Kliniske funn gjennom røntgen eller andre undersøkelser er så å si et must for å få legemidler som faktisk i dag kan hindre sykdomsutvikling. Dette gjelder uavhengig av om det i familien er andre som har den samme sykdommen. Dette føler jeg er et paradoks. Ikke alle sykdommer lar seg reversere den dagen det virksomme legemiddelet endelig blir gitt til den det gjelder. Etter min mening bør flere pasienter med klare symptomer på en kronisk sykdom tidligere i sykdomsforløpet få prøve ut f.eks. ny biologisk medisin i en periode. Virker den, kan sykdommen faktisk langt på vei stoppes i utvikling eller reduseres betraktelig.

I disse dager med stort fokus på at alle må komme i arbeid, er det nærmest ufattelig at mennesker blir gående sykmeldte i måneder og år, for deretter å bli uføre fordi tilgjengelig behandling ikke blir iverksatt. Og Nav kan jo ikke gjøre noe med dette. Her mener jeg at Nav får urettmessig kritikk for ikke å få alle i arbeid. Nav kan jo ikke lastes for stadig lengre køer og mangel på effektiv behandling. Jeg ønsker svært gjerne å høre helseministerens syn på hele denne problemstillingen og om hun vil gripe fatt i dette. Statsråden var jo i sitt innlegg spesielt inne på og spesielt opptatt av riktig bruk av legemidler. Men det må etter min mening være mer enn dosering, kjernejournal og forskning, nemlig at pasienter faktisk får tilgjengelige legemidler til riktig tid i sykdomsforløpet, gjerne i form av kliniske studier, som statsråden var opptatt av. Men dette haster.

Til sist vil jeg bare nevne et tiltak når det gjelder rimeligst mulig legemidler, som flere har vært inne på, også interpellanten, og da tenker jeg rimelig både for samfunnet og for den enkelte legemiddelbruker. I statsbudsjettet for 2010 var det de samme tre partiene, Kristelig Folkeparti sammen med Høyre og Fremskrittspartiet, som hadde en merknad der vi ber Regjeringen sørge for at nettapotek blir gitt rammevilkår som ivaretar alle spekter ved ordinær apotekdrift, dette for bl.a. å stimulere til økt konkurranse, som vi mener vil bidra til rimeligere legemiddelpriser. Dette kommer i tillegg til de tiltakene som interpellanten nevnte, og som jeg selvsagt også er helt enig i.

Bent Høie (H) [11:12:27]: Takk for en nyttig og viktig debatt.

Det går et klart skille i denne salen mellom regjeringspartiene og opposisjonen, der regjeringspartienes innlegg er preget av et fortsatt veldig sterkt fokus på begrensning av bruk av legemidler og av å få ned utgiftene til legemidler, mens opposisjonen i større grad også er opptatt av pasientens mulighet til å få tilgang til nye legemidler.

Jeg vil da minne om at da Stortinget behandlet en helhetlig legemiddelpolitikk sist, var man opptatt av begge aspektene. Nettopp det å redusere samfunnets utgifter til legemidler skulle brukes til å gi norske pasienter raskere og bedre tilgang til nye legemidler.

Statsråden nevnte at det var ni legemidler som lå på vent. Blant annet ligger det på vent en hjertemedisin som Legemiddelverket anbefalte i 2009 til flere pasienter med hjertesykdommer. Det ligger på vent en diabetesmedisin som Legemiddelverket anbefalte i februar 2009.

Stortinget er jo ikke kjent med hvorfor Regjeringen har anbefalt ikke å følge opp Legemiddelverkets anbefalinger. Stortinget blir bare gjort kjent med de legemidlene som Regjeringen velger å anbefale til generell refusjon.

Det som også er en utfordring knyttet til at en ikke har fulgt opp Stortingets vedtak om å redusere bruken av individuell refusjon og i større grad gå over på generell refusjon, er at det skaper et forskjellssamfunn der de mest ressurssterke pasientene, som har de mest ressurssterke legene, står på for å få individuell refusjon på de nyeste medisinene, mens de pasientene som ikke så godt kjenner til hvilke legemidler som er tilgjengelige, og som kanskje har

leger som ikke bryr seg så mye om denne pasienten, gjerne blir gående på legemidler med mindre virkning, eller de får ikke tilgang til legemidler som hadde gitt dem et betydelig bedre liv. Dette er også et aspekt ved dagens system som jeg mener Regjeringen burde ha vært opptatt av.

Man skal alltid være sikker på at man ikke har et overforbruk av legemidler, verken som samfunn eller som enkeltmenneske. Men ser en på den norske bruken av legemidler og sammenligner oss med andre land, kan det umulig være reduksjon i bruken av legemidler som kan framheves som en hovedutfordring for Norge så lenge vi ligger på bunn i Norden.

Statsråd Anne-Grete Strøm-Erichsen [11:15:52]:

Dette har vært en interessant debatt. Men når det blir hevdet fra Fremskrittspartiets side, og nå også av interpellanten, at regjeringspartiene bare var opptatt av kostnader mens de andre partiene var opptatt av pasientens ve og vel, vil jeg på det sterkeste avvise det. Legemiddelbruk er en veldig viktig del av pasientbehandlingen, og vi refunderer legemidler for ca. 7–8 milliarder kr i året. Det er klart at dette er en helt vesentlig del av pasientbehandlingen, så jeg tror ikke man skal mistenke noens motiver i denne sammenheng. Det blir på en måte ganske lite passende. Det vi er opptatt av, er at vi har en riktig legemiddelbruk, at den virkelig fører til en forbedring av pasienters livskvalitet og helse, og at den kan forlenge liv.

Når det gjelder Gåsvatns innlegg, vil jeg bare understreke at jeg ikke har nevnt Samhandlingsreformen med et ord. Det var det faktisk Gåsvatn som var den første til å gjøre. Jeg har snakket om en del andre ting, om målsettingene i og oppfølging av legemidelmeldingen, som etter det jeg har sett – jeg satt ikke i Stortinget på den tiden – det var stor enighet om, og som ble lagt frem av Bondevik-regjeringen.

Det er riktig at en samlet sosialkomité ba om en heving av bagatellgrensen. Men Bondevik II-regjeringen har ikke lagt frem noe forslag om heving av bagatellgrensen. Den ble satt til 5 mill. kr den gangen. Det er hele tiden et vurderingsspørsmål om den skal heves. Det er en prioritering i forhold til hvilke kostnader og utgifter vi har. Jeg tror alle er enige – det høres i hvert fall slik ut av debatten – om at det er viktig å ha kontroll over kostnadene når det gjelder legemiddelbruk. Det at bagatellgrensen er slik den er satt, betyr jo ikke at ikke noen kan få brukt et legemiddel eller få refusjon.

Det som er viktig, og som flere har vært inne på, er om den individuelle behandlingen er rettferdig. Det er et viktig punkt som jeg er opptatt av og virkelig vil gå inn på, for å kontrollere at man f.eks. har lik behandling i alle helseregioner. Det er en veldig viktig sak. Det er også viktig å fange opp dem som eventuelt måtte falle mellom to stoler, mellom forhåndsgodkjente legemidler og individuell refusjon.

Når det gjelder bruk av multidoser, var den debatten vi hadde før jul om riktig bruk av legemidler, veldig viktig. Jeg er helt enig i at multidoser er et viktig virkemiddel for å få til en riktigere legemiddelbruk. Derfor refunderer vi også i forbindelse med hjemmetjeneste, men oppfordrer

selvfølgelig også sykehjem og andre til på denne måten å ha en riktigere bruk av legemidler.

Presidenten: Dermed er debatten i sak nr. 2 avsluttet.

Sak nr. 3 [11:19:16]

Interpellasjon fra representanten Henning Warloe til forsknings- og høyere utdanningsministeren:

«Den prinsipielle debatten om fri kontra styrt forskning ser ut til å ha fått ny aktualitet under den nåværende regjeringen. Gjennom forskningsmeldingen Klima for forskning og ikke minst gjennom forslag til statsbudsjett for 2010 blir det klarere og klarere at forskningsfeltet settes under stadig sterkere politisk styring. Gjennom hele ni forskningspolitiske mål, føringer i Soria Moria II og en rekke øremerkede midler til ulike programmer bindes stadig større forskningsmidler opp til å realisere politiske mål. Ved at universiteter og høyskoler må bidra med egne, frie midler for å delta i prosjekter og programmer, reduseres frie midler til fri forskning ytterligere. Universitets- og høyskolesektoren gis også mindre muligheter til å prioritere av basisbevilgninger til forskerinitiert grunnforskning.

Er statsråden enig i at det er prinsipielt betenkelig at norsk forskning på denne måten blir stadig sterkere politisk styrt?»

Henning Warloe (H) [11:20:47]: Det har vært en del forskningspolitisk debatt, ikke minst i forbindelse med stortingsbehandlingen av forskningsmeldingen Klima for forskning og statsbudsjettet for 2010. Mye av den debatten har dreid seg om økonomi, hvor mye penger som satses, og på hvilken måte. Debatten her i dag skal egentlig dreie seg om et mer prinsipielt spørsmål, nemlig om hvor mye det er riktig å styre forskningen gjennom målsettinger og fastlagte programmer. Men det handler også om økonomi, naturligvis.

Mye av kritikken mot statsbudsjettet og Regjeringens politikk fra universitets- og høyskolesektoren dreide seg om at handlingsrommet for universiteter og høyskoler ble innsnevret som følge av at veldig mye av midlene var bundet opp på forhånd. Sann sett handler dagens debatt litt om det samme, for det er ingen tvil om at forskningsfinansieringen i Norge i større og større grad bindes opp gjennom fastsatte programmer, øremerkede midler og fastsatte mål. Da blir egentlig det litt filosofiske spørsmålet: Hvor kommer de beste ideene fra? Kommer de som et resultat av politisk utarbeidede planer og politisk fastsatte mål, eller kommer de som et resultat av dyktige forskere som gis mulighet til å forfølge sine egne av og til kontroversielle og uortodokse ideer uten at noen på forhånd kan forutsi resultatene?

Det er det vi kan kalle nysgjerrighetsdrevet forskning. Nysgjerrighetsdrevet forskning har ført til mange overraskende resultater, også resultater som har virket helt unyttige der og da, men som senere har vist seg å inneholde revolusjonerende ny kunnskap som skulle få stor betydning. Store vitenskapelige gjennombrudd har kommet som

følge av grunnforskning som i første omgang kunne virke helt meningsløs.

Forskning er å søke i ukjent terreng. Det er, som de fleste av oss vil forstå, ikke så lett å lage et kart over et ukjent terreng på forhånd. På samme måte er det heller ikke lett å lage detaljerte og omfattende planer for forskning på forhånd. Å vite hvilken forskning som er relevant for å løse store utfordringer som samfunnet står overfor i dag, er uhyre vanskelig. Det er lett å se det i ettertid, men så godt som umulig å forutse i forkant. I mange tilfeller har det altså gått mange år før det ble klart at et gitt forskningsarbeid ga resultater av stor viktighet. Det er nesten et paradoks, men Albert Einsteins forskningsarbeid bidrar selv i dag til nye resultater og gjennombrudd, og er et godt eksempel på dette.

Et mer prosaisk eksempel, kanskje, er de såkalte gule lappene, som sikkert mange av oss bruker her på Stortinget. Det ble forsket på og utviklet nye limformer i 3Ms laboratorier for mange år siden. Så klarte man å utvikle et lim som var for svakt til å ha noen særlig virkning, og som heller ikke tørket, og som ble betraktet som et helt mislykket resultat. Først senere ble det klart at dette merkelige limet ga grunnlag for et helt nytt og revolusjonerende produkt med et enormt kommersielt potensial, de såkalte Post-it-lappene.

Dette med fri forskning kontra politisk styrt forskning har også en annen side. Det gjelder rekruttering til forskerstanden. Rekruttering til forskeryrket er en stor utfordring. Forskningsinstitusjonene, universiteter, høyskoler, institutter og andre kan ikke tilby de samme økonomiske betingelsene som de beste hodene kan få i næringslivet. Det som forskningsfeltet kan tilby, er spennende muligheter og frihet til å søke i det ukjente. Dette virker utfordrende på noen av de aller beste talentene. Men jo mer som styres ovenfra, jo mer som er fastlagt på forhånd, jo trangere rammer det er for denne nysgjerrighetsstyrte forskningen, jo mindre attraktivt blir det å vie seg til dette yrket for de beste og mest ambisiøse talentene. Det er en utfordring som jeg er helt sikker på også bekymrer statsråden.

Så jeg ser fram til en debatt knyttet til i hvor stor grad det er riktig å styre forskningsfeltet gjennom politiske mål.

Statsråd Tora Aasland [11:26:15]: Da representanten Warloes parti satt med regjeringmakten i Bondevik II-regjeringen og utformet forskningspolitikken i sin forskningsmelding av 2005, bestemte den daværende regjeringen å prioritere forskning innenfor IKT, nye materialer, nanoteknologi og bioteknologi, energi og miljø, hav, mat og helse. Hvordan Warloe og Høyre kan oppfatte disse prioriteringene som mindre styrende enn den rød-grønne regjeringens mål om at norsk forskningspolitikk skal bidra til å møte globale utfordringer til et kunnskapsbasert næringsliv i hele landet, er meg en gåte. Jeg vil altså kort og godt bestride representanten Warloes premiss om at styringen av norsk forskning er sterkere nå enn før.

Regjeringen har satt opp fem strategiske og fire tverrgående forskningspolitiske mål, uten å detaljstyre eller pålegge forskere verken i næringsliv, institutter eller universitets- og høyskolesektoren hvilke fagområder eller di-

sipliner de skal forske innenfor for at vi skal nå målene. Vi må sette oss mål for forskningspolitikken, og jeg mener at målbildet vi har i dag, er innrettet på en slik måte at det gir oss noe å strekke oss etter, samtidig som målene er brede nok til å gi rom for både grunnforskning og forskerinitierte prosjekter. Hvis representanten Warloe tar en titt på Stortingets referat for juni i fjor, vil han se at et enstemmig storting sluttet seg til forskningsmeldingen. Da vil han nok også huske at Høyre på daværende tidspunkt heller ikke hadde noen merknader til det nye målbildet, og at en samlet kirke- og undervisningskomité mente at det er behov for klare forskningspolitiske mål på prioriterte områder.

Regjeringen har hatt høye ambisjoner for forskningen, og vi har fulgt opp med jevn og kraftig vekst i forskningsbevilgningene i våre regjeringsår. De offentlige utgiftene til forskning nærmer seg målet om 1 pst. av BNP. De offentlige bevilgningene til forskning går til sektoren gjennom flere ulike kanaler, og i 2009 var det ikke mer enn en tredjedel som ble gitt til Norges forskningsråd. Norsk forskning finansieres dermed ikke hovedsakelig gjennom aktivitetene i Forskningsrådet, noe spørsmålet kan synes å antyde.

Overordnet ønsker Regjeringen mindre detaljstyring av innsatsfaktorer, aktiviteter og prosesser og mer oppmerksomhet om resultater i forskningspolitikken. Vi stiller krav om resultater, men frihetsgraden hos våre universiteter og høyskoler er stor. Spørsmålet er om frihetsgraden utnyttes så godt som vi kan forvente. Det er jeg ikke helt sikker på. Kunnskapsgrunlaget vårt for å vurdere dette spørsmålet er ikke optimalt. Derfor har jeg oppnevnt to arbeidsgrupper som skal hjelpe oss med denne vurderingen.

Den første er det såkalte Handlingsromsutvalget for universitets- og høyskolesektoren, som ledes av Teknas president, Marianne Harg. Utvalget skal levere sin rapport 15. februar. Gruppen skal særlig se på organisering og styring av internt og eksternt finansiert aktivitet, på styringsmekanismene i sektoren og på pengestrømmene – hvordan har veksten i sektoren de senere år fordelt seg på ulike typer institusjoner og virksomhet. Videre skal den se på forskningsvilkår og forskerkarriere, bl.a. i lys av rekrutteringssituasjonen framover, og sist, men ikke minst skal utvalget se på studentenes rolle: institusjonenes handlingsrom i lys av studentenes valg og forventet studentvekst framover.

Jeg og Regjeringen mener alvor med de nye forskningspolitiske målene. De skal nås. Derfor har vi også oppnevnt et offentlig ekspertutvalg som består av noen av Norges fremste fagfolk, og som skal drøfte sammenhengen mellom mål, ressurser og resultater for offentlig finansiert forskning. Gruppen skal gi råd om hvorvidt det er behov for endringer i den offentlige forskningsfinansieringen som kan gi høyere kvalitet i forskningen og bedre utnyttelse av ressursene.

Disse utvalgenes rapporter vil gi oss muligheten til å diskutere rammene og status for norsk forskning ut fra et bredere og bedre kunnskapsgrunnlag. Jeg ser fram til disse diskusjonene med spenning og glede.

Blant Bondevik-regjeringens forskningspolitiske prio-

riteringer fra 2005 finner vi også at grunnforskning skal være en hovedprioritering. Denne prioriteringen gjenfinner man ikke i samme form i Regjeringens nye målbylde for norsk forskningspolitikk. Vi har isteden formulert det tverrgående målet om høy kvalitet i forskningen, og la meg utdype hvorfor.

Når Det europeiske forskningsrådet, ERC, klargjør sin målsetting om å stimulere til europeisk toppforskning gjennom sine prestisjefylte, frie midler, heter det at slik forskning er grunnleggende risikabel og kjennetegnet av å være uten faglige grenser. Dette forskningsrådet ønsker derfor å bevege seg vekk fra det de mener er gammeldagse og utdaterte skiller mellom grunnleggende og anvendt forskning, mellom forskning og teknologi og mellom tradisjonelle faggrenser.

Spørsmålet om hvorfor Det europeiske forskningsrådet ønsker å unngå det byrået kaller den utdaterte motsetning mellom grunnforskning og anvendt forskning, er interessant og relevant for interpellantens spørsmål. Ikke minst er det interessant hvorfor de ønsker å unngå den såkalte lineære modellen for forholdet mellom forskning og samfunn som ligger implisitt i denne motsetning. Den lineære modellen kan oppsummeres slik: Grunnforskning gir opphav til anvendt forskning, som gir opphav til utvikling, anvendelse og til slutt samfunnsnytte. Samfunnsnyten er altså tenkt nedstrøms fra et reservoar av kunnskap som genereres gjennom investeringer i grunnforskning. For forskere er kjeden knyttet til et verdihierarki, som sier at grunnforskning er bedre enn anvendt forskning, som i sin tur er bedre enn utvikling, anvendelse og nytte.

Ett svar er at vitenskapsteoretikere gjennom de siste 40 årene har vist at det ikke er hold i et slikt skille mellom forskning, politikk og samfunn som denne modellen postulerer. Viktigst er det likevel at Science and Technology Studies gjennom de samme 40 årene, med tyngre og tyngre empirisk belegg, har vist at denne modellen ikke stemmer. Fruktbare og nyskapende problemstillinger genereres like gjerne på pasientens sengekant som i medisinske grunnforskningslaboratorier. Banebrytende innovasjoner følger vel så ofte av brukerinitiert forskning som av universitetsprioriteringer. Bak ERCs nedtoning av skillet mellom grunnforskning og anvendt forskning ligger altså erkjennelsen av at det er mindre viktig hvor problemstillingen kommer fra, og om intensjonen bak forskningen er anvendelse eller ikke, enn at forskningen holder høy kvalitet.

Den samme erkjennelsen har Regjeringen ønsket å uttrykke gjennom det nye målbylde for norsk forskningspolitikk. Ut fra det jeg har lært de to siste årene, synes jeg nemlig å se stadig klarere at motsetningen mellom forskning som svarer på utfordringer, og den rene grunnforskningen er konstruert og ofte kan være en negativ motsetning. Historisk har virkelig tunge forskningssatsinger hentet sitt rasjonale i samfunnsmessige målsettinger om å nå månen, utrydde tuberkulose eller forsvare nasjonen mot nazisme eller kommunisme. Klare samfunns mål har ført med seg store satsinger på ikke-tematisert, forskerinitiert forskning. Disse satsingene har i sin tur ofte gitt svært kommersielle og anvendelige produkter. Et nasjonalt ek-

sempel er Kristen Nygaard og Ole-Johan Dahls utvikling av programmeringsspråket Simula. Språket viste seg senere å spille en nøkkelrolle for utviklingen av dataprogrammer slik vi kjenner dem i dag, men ble i utgangspunktet utviklet for å løse praktiske utfordringer ved atomreaktoren på Kjeller.

Dette illustrerer den nære sammenheng mellom forskningsmeldingens strategiske mål og de tverrgående målene. Målene om å stå rustet til å møte globale utfordringer og nasjonale utfordringer på helse- og velferdsområdet og å ha et kunnskapsbasert og bærekraftig næringsliv kan ikke nås uten et velfungerende forskningssystem, høy kvalitet i forskningen, effektiv bruk av forskningens resultater og ressurser og internasjonalisering av norsk forskning. Det er her vi finner fundamentet som gjør de strategiske satsingene mulig. De tverrgående målene og de overgripende, strategiske målene utgjør med andre ord ingen motsetning, de betinger hverandre. Utviklingen av det norske samfunnet vil være tjent med at vi får til en dynamikk der strategiske satsinger utløser mer fri, grunnleggende forskning, og der langsiktig grunnleggende forskning gir opphav til nyskaping og innovasjon.

I Regjeringens nye målbylde er altså hele porteføljen av politikkverktøy innbefattet – fra store direktebevilgninger til universiteter, høyskoler og institutter, til bevilgninger til Forskningsrådet og til forskningssamarbeidet i Europa. Jeg må også minne om at vi finansierer en rekke ulike virkemidler i Forskningsrådet utover de forskningsprogrammene som representanten Warloe setter søkelyset på i sitt spørsmål. I 2007 utvidet Regjeringen ordningen med Sentre for fremragende forskning fra 13 til 21. SFF-ene driver med grunnforskning på toppnivå innenfor en lang rekke temaer, og utvelgelseskriteriet var kun kvalitet. Regjeringen har også etablert en langsiktig finansieringsordning for vitenskapelig utstyr, som sammen med Forskningsrådets nasjonale strategi for forskningsinfrastruktur utgjør en viktig mekanisme for å styrke norske forskningsmiljøers forskningsevne. Når jeg snakker om betydningen av Regjeringens tunge, langsiktige forskningssatsing, er det altså satsing langs alle disse aksene for å nå de forskningspolitiske målene det er snakk om.

Jeg og resten av Regjeringen er selvsagt enig med representanten i at en viss andel av grunnforskningen bør være forskerinitiert, men jeg er uenig i at de momentene representanten trekker fram i sitt spørsmål, viser at norsk forskning blir stadig sterkere politisk styrt. Forskningsprosjekter finansiert gjennom Forskningsrådet er finansiert etter satser som er ment å dekke kostnadene for prosjektet. Det er dermed i utgangspunktet ikke slik at rammebevilgningene til universitetene og høyskolene blir bundet opp av at forskerne velger å delta i programfinansierte prosjekter. Det er også en del av finansieringssystemet at universitets- og høyskolesektoren skal bruke en andel av sine rammebevilgninger til forskningsaktivitet. Samtidig er vi i Regjeringen opptatt av balansen mellom forventninger til aktivitet og forskningens rammevilkår, og Handlingsromsutvalgets rapport vil være et viktig innspill i vurderingen av denne situasjonen framover.

Jeg ser fram til debatten om interpellantens spørsmål.

Henning Warloe (H) [11:36:35]: Jeg takker statsråden for hennes innlegg.

Jeg er nok ikke like sikker som statsråden på hvilket syn som er det korrekte i forhold til fri kontra styrt forskning. Jeg har registrert at også andre har debattert temaet med statsråden. Preses i Det Norske Videnskaps-Akademi har debattert dette med statsråden i Aftenposten første uken i januar. Og statsråden har dristet seg til å kalle Vitenskapsakademiets preses' syn på forskning for «et foreldet syn på forskning», mens Regjeringens syn kalles et mye mer «moderne syn». Jeg registrerer at det ikke er alle innenfor forskningsfeltet – som jeg har stor respekt for – som deler statsrådets veldig sikre syn på disse spørsmålene.

Men det er klart at vi er politikere, og politikere skal kunne fastsette målsettinger og kunne ha meninger om utviklingen framover, i alle fall overordnet. Forskningspolitiske mål er ikke galt, og Stortinget vedtok en rekke forskningspolitiske mål i forbindelse med forskningsmeldingen i fjor. Spørsmålet er hvilken dosering man velger, og i hvor stor grad nesten alle offentlige midler til forskning skal være bundet opp og øremerket. Hvis det blir for mye av dette, blir det sannsynligvis galt. Det må være en miks og en balanse i dette.

Jeg hørte at statsråden også nevnte at universitets- og høyskolesektoren har stor frihet. Det er ikke det vi hører fra sektoren selv. Mange av klagen går på at man kanskje på papiret har frihet, men i realiteten er midlene bundet opp i veldig stor grad. Og det er dette handlingsrommet for fri bruk av frie midler som er noe av nøkkelen her.

Det er jo slik at det ikke bare er i forskningsmeldingen det er fastsatt forskningspolitiske mål. Regjeringen selv la fram Soria Moria II, hvor det var listet opp ytterligere noen mål for forskningen som skulle vektlegges. Så har vi da nye ambisjoner, nye øremerkinger – stort sett alle nye penger i budsjettet for 2010 er jo øremerket. Og så er det EU-programmene, som binder opp store summer også innenfor det norske forskningsbudsjettet. Det er klart at alt dette i sum gjør at man kan stille seg det spørsmålet om det er særlig mange frie midler igjen til fri forskning.

Statsråd Tora Aasland [11:39:54]: Jeg har selvsagt meget stor respekt for professor Nils Christian Stenseth, preses i Vitenskapsakademiet, som det refereres til. Den debatten jeg har hatt med ham, handler om det jeg forsøkte å formidle i mitt innlegg, nemlig hvor klokt og konstruktivt det er å opprettholde et meget klart skille mellom det vi kan kalle grunnforskning, og alle andre former for forskning i en eller annen form for anvendthet. Jeg ga noen eksempler på at dette i grunnen er ganske avhengig av hverandre. Så jeg velger å se mulighetene for å komme fram til viktige resultater av forskningen som vel så store ved satsing på mer anvendt forskning som på grunnforskning. Men, selvfølgelig, doseringen er viktig, og det har vært en viktig del av debattene hele tiden.

Jeg prøver å bryte ned dette skillet lite grann. Det er ikke fordi jeg ønsker å tåkelegge satsingen på mer grunnleggende forskning, for den er viktig – det tror jeg vi er helt enige om. Det man åpenbart ser på på litt ulik måte, er handlingsrommet man har for å drive med det som in-

terpellanten kaller for den forskerstyrte, eller forskerinitierte, forskningen. Der har det alltid vært slik at det er en spennende balanse mellom det som er de uttalte behovene i samfunnet, og det som er forskning som er ment å skulle dekke – eller øke – kunnskapsgrunnlaget for de behovene, og den forskningen som kanskje gjennom mange, mange år kan komme fram til resultater som er oppsiktsvekkende og gode for samfunnet.

Jeg vil nevne klimaforliket som et eksempel, hvor Warloes parti og regjeringspartiene i forrige periode inngikk en avtale, som også inneholdt viktig forskning på klimaet. Jeg tror alle er enige om at dette er forskning som samfunnet trenger, uansett politisk styring eller ikke. Det var en politisk beslutning som lå til grunn for at man skulle satse på klimaforskning, og det tror jeg det er alminnelig oppslutning om, uansett politisk utgangspunkt. Derfor vil debatten om frihet dels være avhengig av hvilke utfordringer samfunnet står overfor, og hvordan man definerer dem, og dels være avhengig av hvor man befinner seg i landskapet, enten man er forsker eller man skal være med på å legge rammebetingelsene til rette for forskning.

Jeg er ikke enig i at forskningsmidlene er preget av øremerking, i den forstand at man har et system med store programmer, man har systemer med f.eks. midler til fri prosjektstøtte gjennom Forskningsrådet, og man har muligheter i institusjonene – universitetene og høyskolene – til å foreta prioriteringer mellom de ulike innsatsene på forskning. Den framveksten vi har hatt av Sentre for fremragende forskning, viser med all tydelighet at vi gir rom til den grunnleggende forskningen også selv om man er i et universitets- og høyskolesystem.

Bente Thorsen (FrP) [11:43:13]: Debatten som Høyres representant har reist om fri kontra styrt forskning, er en prinsipielt viktig debatt, og sånn sett er det bra når Stortinget får muligheten til å diskutere dette. Men Fremskrittspartiet er litt i tvil om ikke Høyres representant ved denne korsvei blander litt hummer og kanari. Fremskrittspartiets holdning er at nasjonale myndigheter ved storting og regjering må kunne trekke opp noen klare strategier og mål for kunnskapsnasjonen Norge. Å ikke inkludere universiteter og høyskoler – spydspissene i kunnskapsforvaltningen – i slike nasjonale strategier, vil etter vår oppfatning være helt unaturlig. Overordnet koordinering av nasjonal forskningsinnsats vil kunne brukes både til å samordne forskningsinnsatsen, som hjelpemiddel for best mulig ressursallokering og for å måle resultatene av offentlig finansiert forskning. I denne sammenheng er Norges forskningsråd en viktig og nødvendig aktør, skjønt det sikkert om ikke så veldig lenge vil være behov for å vurdere organiseringen av rådet.

Fremskrittspartiet mener altså at definerte nasjonale mål og strategier for forskning er bra og et nødvendig målstyringsapparat for storting og regjering. Dette betyr *ikke* at Fremskrittspartiet vil ha en politisk detaljstyring av nasjonale programmer som sluker en altoverveiende del av forskningsmidlene, slik vi ser tendenser til nå. Vi mener det kan være grunn til å se på om alle Forskningsrådets

programmer ikke opptar en for stor del av midlene som rådet disponerer.

Når det gjelder basisbevilgningen til universitet og høyskoler, var jo det grundig drøftet i budsjettdebatten. I så måte er det intet nytt under solen. Samtlige høringsinstanser ga den gangen uttrykk for at denne er for lav, og at den gir for liten forutsigbarhet for driften. Den lave basisbevilgningen vil også bety hardere prioriteringer mellom undervisning og forskning, dette for så vidt helt uavhengig av hvorvidt institusjonene deltar i internasjonale og nasjonale programmer. Som vi også var inne på i budsjettdebatten, er dette et paradoks når studenttallet har økt og ifølge SSBs prognoser vil øke formidabelt i årene framover.

Fremskrittspartiet vil benytte også denne anledningen til å holde fram at skal norske universiteter og høyskoler kunne gjøre en skikkelig jobb med å forvalte vår nasjonale kunnskap på en skikkelig måte, må finansieringen av universiteter og høyskoler ha realistiske og tilstrekkelige rammer både for basisbevilgninger og resultatbaserte bevilgninger. Derfor må den totale bevilgningen oppjusteres.

Så vil jeg vise til Solakonferansen mandag denne uken, hvor forskningsministeren i sin tale sa at hun bl.a. ville jobbe for å bryte ned barrierer innen grunnforskning og anvendt forskning, og opprette strategiske råd mellom universiteter, høyskoler og næringsliv. Deler av dette har for øvrig vært gjentatt i dag. Dette er en nasjonal strategi som Fremskrittspartiet stiller seg bak – men kanskje ikke Høyre vil gjøre det?

Aksel Hagen (SV) [11:47:15]: Det er en viktig og kontinuerlig debatt som representanten Warloe her inviterer til på en god måte. Jeg tror imidlertid, og det viste også statsråden i sitt svar, at det er uheldig og litt tilslørende å operere med begrepsparet «fri» kontra «styrt» forskning, slik det står i interpellasjonsteksten. All forskning er styrt. Den viktige diskusjonen er «åkken» som skal styre og «åssen» det skal styres, for å ta det på innlandsdialekt. Det tror jeg i og for seg både representanten Warloe og statsråden er enig i.

Jeg tror også det er viktig å reflektere over den nest siste setningen, for å fortsette å se litt nærmere på interpellasjonsteksten:

«Universitets- og høyskolesektoren gis også mindre muligheter til å prioritere av basisbevilgninger til forskerinitiert grunnforskning.»

Hvis en skal lese teksten veldig bokstavrett, tas det her nærmest for gitt at såkalt fri forskning eller forskerinitiert forskning gir oss mer grunnforskning. Det trenger absolutt ikke være slik, etter min mening. Jeg vil tro at mye av det de vitenskapelig ansatte på undervisningsinstitusjonene gjør i sin forskningstid, er mye anvendt forskning, er mye U-en i FoU-begrepet, er mye formidling. Jeg mener dette er bra, det er veldig mye bra med nettopp det. Større frihet til forskeren trenger altså ikke nødvendigvis gi oss mer grunnforskning, slik teksten antyder.

Så litt til styring. Ære være at vi har en regjering som vil være kunnskapsbasert, som vil initiere forskning, og som vil økonomisk muliggjøre forskning, noe som bl.a.

representanten fra Fremskrittspartiet så godt understreket i sitt innlegg. Det er samtidig nødvendig, i større grad enn i dag kanskje, å ha et kontinuerlig kritisk søkelys på den markedsstyring, eller markedstvang – inkludert det offentlige rolle som bestiller – som mange forskere og forskningsinstitusjoner opplever i dag, slik også statsråden understreker i innlegget sitt. Det er utvilsomt positivt og viktig å legge merke til at forskere og forskningsaktivitet er etterspurt i større grad enn noensinne, at noen ber om og bestiller og faktisk betaler for forskning. Samtidig er det selvsagt ikke positivt hvis disse bestillingene ikke er fullfinansierte. Det blir spennende å se bl.a. hva Handlingsromsutvalget sier om dette. Det svekker basisaktiviteten, slik interpellanten understreker, eller hva det måtte være av typen grunnforskning, anvendt forskning eller formidling som denne aktiviteten da vil føre til. Det svekker på et vis forskerposisjonen, altså den faglige friheten til selv å initiere FoU, og – ikke minst – metodisk å gjennomføre det på en faglig fri måte.

Et like alvorlig dilemma eller problem med for mye markeds- eller etterspørselsdrevet forskning er etter min mening – og det er ikke tatt opp i debatten så langt – at det er mange interesser, mange grupperinger, mange tema der ute som har et stort behov for mer FoU, men som mangler muligheten til å betale for slik forskning. Det disse kan håpe på, er først og fremst enten at de blir sett av oss politikere og/eller forskningsorganer, eller at de blir sett av forskere og forskningsinstitusjoner og på den måten blir fanget opp og gitt oppmerksomhet av dem. Det er lett å finne eksempler på temaer som i dag blir gitt for lite oppmerksomhet både fra vår side – for å si det på den måten – og fra forskernes side. Det gjelder f.eks. all forebyggingsaktivitet, det gjelder all fattigdoms- og fordelingsaktivitet, det gjelder fredsarbeid og konfliktløsning, det gjelder kanskje hele livskvalitets- og samfunnskvalitetsdebatten osv. Her kan kanskje hver enkelt representant ha ulike eksempler og kanskje litt forskjellige syn fra parti til parti. Men det er her det offentlige – les: politisk styring – kan og skal komme inn, og det mener jeg Regjeringa på en forbillig måte gjør, for å gi slike temaer og slike grupperinger en oppmerksomhet som de ellers ikke har fått og historisk ikke har fått. Klimaforskningen er nettopp et glimrende eksempel i så måte: Regjeringa oppdager at det er noe der ute det burde ha vært forsket mer på, og så blir det forsket mer på det.

I tillegg er det viktig – og dette blir å sende et signal også til forskere – at forskere er «nysgjerrighetsdrevet», det ble så vakkert formulert av interpellanten. Men jeg tror det er viktig at forskere og forskningsinstitusjoner ser at de ville være tjent med – kanskje i noe større grad enn de historisk har gjort – å være i dialog med det samfunnet de er en del av, ikke for å bli styrt av det samfunnet, men for å bli inspirert av det samfunnet og kanskje få hjelp til å utvikle forskningsdesign og forskningsmetode på en bedre måte enn de ville ha gjort alene.

Trine Skei Grande (V) [11:52:45]: Først vil jeg takke interpellanten for at han løfter et så viktig tema på Stortingets talerstol. Det er litt trist at det ikke er flere som er med.

Den akademiske friheten og forskerens frihet er en veldig viktig drivkraft i samfunnet. Den blir ikke bare styrt av måltall og målstyring, men også av den frihetsgraden de enkelte forskningsinstitusjonene får gjennom det som er de generelle pottene – den såkalte grunnfinansieringen av institusjonene våre. Når man stadig vekk styrer større og større deler, og man også krever en egenfinansiering for å få lov til å være med, blir den friheten stadig innskrenket. Når jeg sitter og leser f.eks. merknadene som den forrige komiteen hadde i forbindelse med forskningsmeldingen, er det en del fellesmerknader som var vakker lesning om forskerfrihet, men som egentlig ikke helt ble tatt opp i verken Fremskrittspartiets eller SVs innlegg her.

Jeg tror det er viktig at man ikke skal ha en overdreven tro på at man gjennom fokus og styring skal klare å få forskningen til å være nyttig for samfunnet. For forskning har en iboende verdi i seg sjøl. Det er gjennom den frie grunnforskningen vi ofte har sett at vi får de mest nyskapende, de mest innovative og også de mest nyttige ideene for samfunnet. Av og til skaper man også kunnskap og grep som man ikke helt vet hva man skal bruke til, men når man kobler inn forskernes kunnskap og mulighet til å bryte barrierer, skjønner man det – sånn som at noen her om dagen sa at man kunne stoppe lysets hastighet, men det er ikke sikkert vi vet akkurat hva vi skal bruke det til i dag. Jeg tror at koblingen mellom den forskeren som klarer å stoppe lyset, som klarer å foreta det grepet, og de innovative kreftene som skjønner hva man kan bruke det til for å utvikle ting som gjør at samfunnet vårt faktisk blir bedre, er den kombinasjonen som er med på å skape et bedre samfunn. Det er derfor forskning, også forskning som kan virke helt unyttig der og da, får sin verdi.

Hvis man tenker historisk tilbake på de store milepælene i verdensforskningen, kan man lure på om de hadde passet inn i vårt system. Man kan lure på om de store forskerne som vi i dag dyrker, hadde passet inn i Forskningsrådets søkerbunke. Vi kan lure på om de hadde passet inn i vårt system. Jeg synes vi hele tida skal tenke på at vi ikke bare skal ha den strømlinjeformede forskningen, den målrettede forskningen, den som er knyttet til næringsutvikling direkte, men at vi også skal være åpne for den forskningen som knytter seg til dannelsen i samfunnet – dannelsen som handler om at vi skal strekke oss mot mer kunnskap, også den kunnskapen vi ikke visste at vi ville ha. For ofte er det den kunnskapen som virkelig er med på å bringe oss videre.

Grunntanken i forskningen handler jo om å eksperimentere. Det er helt meningsløst å gi forskere beskjed om at de gjerne skal eksperimentere for å finne gode løsninger, men de må aldri ta feil. Det er klart at ethvert eksperiment kan åpne for å ta feil, enhver teori kan vise seg å være feil i møte med virkeligheten. Den feilmarginen skal man alltid ha, for det er den som er med på å bringe oss framover. Forskning må kunne ta tid – det må kunne ta tid å utvikle de nye tingene som skal være med på å bringe oss videre.

Interpellanten sa mye pent om hvordan nysgjerrighet og viten skal framstå, men vi må kunne ha et samfunn der vi balanserer dannelsesønsket, økonomi og samfunn i en hel-

lig trekant som gjør at vi kan klare å utvikle de nye ideene. Det gjør man ikke nødvendigvis ved å fortelle folk hva de skal finne ut, men ved å gi dem stor frihet til å la nysgjerrigheten være drivkraften, at eksperimentene kan gå skikkelig i vasken, men også åpne for at vi kanskje får kunnskap vi ikke visste at vi ville ha. For det er den kunnskapen som virkelig er med på å bringe samfunnet framover.

Henning Warloe (H) [11:57:47]: Jeg vil takke for muligheten til å ta opp dette temaet til debatt her i stortingssalen, og så vil jeg takke dem som har deltatt i debatten, også statsråden naturligvis. Det er kanskje litt overraskende at det største regjeringspartiet ikke har vært representert i denne debatten, for det er naturligvis viktig å vite også hva man tenker i Arbeiderpartiet om prinsipielle spørsmål.

Statsrådets partifelle, representanten Hagen, deltok i debatten og sa så vidt jeg noterte meg, at all forskning er styrt, spørsmålet er hvem som skal styre den og hvordan. Det ble sagt på en annen dialekt, men jeg tror det blir min oversettelse. Der må jeg nok si at hvis man mener at all forskning uansett er styrt, er jeg faktisk helt uenig. I likhet med foregående taler mener jeg at forskningsfeltet historisk har vært kjennetegnet nettopp av at enkelte forskere og enkelte forskningsmiljøer, og de kan også ha vært ganske små og ganske isolert, har gått sine egne veier, fulgt sine egne ideer og drevet fram forskning som i noen tilfeller – naturligvis ikke i alle – har vist seg å resultere i store vitenskapelige gjennombrudd og grunnleggende ny kunnskap og ofte det man på fagspråket kaller paradigmeskifter. Det ser man kanskje først og fremst etterpå, og i mange tilfeller faktisk først etter lang tid.

Da er vi inne på et problem med statsrådets tro på målsettingene og at man skal formulere de utfordringene som forskningen skal gi svar på. Vi kjenner jo bare det vi kan forstå som våre utfordringer i dag. Vi vet jo ikke hva slags langsiktig ny kunnskapsbygging som må til for å møte neste generasjons utfordringer, som ikke nødvendigvis er de samme som dem vi står overfor i dag. Vi tror f.eks. naturligvis at klimautfordringen er den største utfordringen menneskeheten har stått overfor og vil stå overfor i lang, lang tid framover. Men vi kan ikke vite hvor kompleks framtiden er, og hva slags løsninger som kanskje overraskende vil vise seg å gi resultater for kommende generasjoner og for framtiden. Så det er en grunnleggende svakhet, tror jeg, ved denne grenseløse troen på at vi til enhver tid skal kunne formulere de riktige bestillingene til forskerfeltet.

Statsråd Tora Aasland [12:00:46]: Grunnen til at det er viktig for enhver regjering med jevne mellomrom å legge fram en melding om forskning for Stortinget, er nettopp det interpellanten nå sier. Jeg er helt enig med ham. Vi kan ikke være så skråsikre på hva som vil være de viktigste utfordringene, at vi kan vedta dette én gang for alle og så la det være med det. Vi må fornye den tenkingen, og vi må justere opp våre mål for forskning i forhold til den samfunnsutviklingen vi ser rundt oss.

Men det at man har en utfordring i å møte kunnskapsbehov i samfunnet og materialisere dem, eller få dem ned i

forskningspolitiske mål, som man så kan følge opp i budsjetter og programmer, utelukker selvsagt ikke at det hele tiden må være rom for det som interpellanten kaller den nysgjerrighetsdrevne forskningen – den forskningen som i utgangspunktet kanskje ikke synes så veldig nyttig der og da.

Jeg nevnte et par eksempler. Ett av dem var et program som ble utviklet for å løse praktiske utfordringer ved atomreaktoren på Kjeller, noe som førte til utvikling av programmeringsspråket Simula. Det har fått en helt annen konsekvens. Her i landet skjedde denne forskningen, og det var ikke slik ment i utgangspunktet. Vi har mange eksempler på dette, og jeg vil være den første til å applaudere at slikt skjer, og forsøke å legge til rette for at vi kan ha den – la oss si – romsligheten i tenkingen omkring forskning.

Jeg er helt enig med representanten Aksel Hagen når han understreker at det å spørre etter fri forskning ikke er det samme som å spørre etter mer grunnforskning. Jeg tror inndelingen mellom ulike former for forskning på en skala fra grunnforskning til anvendt forskning og å forsøke å se helheten i det er en mer fruktbar sammenheng enn hele tiden å spørre om hvem det er som initierer forskningen – om det skal være forskerne selv, eller om det skal være andre, f.eks. politiske myndigheter.

Stortinget har sluttet seg til de forskningspolitiske mål som Regjeringen har lagt fram, og jeg er veldig glad for å ha et godt utgangspunkt og ut fra mitt ansvarsområde kunne stimulere til forskning i alle ender av denne skalaen fra grunnforskning til anvendt forskning.

Jeg vil selvfølgelig, som statsråd for forskning og høyere utdanning, fortsette arbeidet for å styrke de åpne nasjonale konkurransearenaene i Forskningsrådet, styrke forskningen som er rettet mot de store samfunnsutfordringene, og bidra til gode rammevilkår for hele forskningssektoren og dermed også gi rom for å kunne gi svar på de spørsmålene som ennå ikke er stilt, som Trine Skei Grande uttrykte det.

Jeg takker for debatten og tar synspunktene med meg i det videre arbeidet.

Presidenten: Dermed er debatten i sak nr. 3 avsluttet.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Stortinget går da til votering i sak nr. 1 på dagens kart.

Votering i sak nr. 1

Komiteen hadde innstilt:

Dokument nr. 4:2 (2008–2009) – Ombodsmannen sin rett til å få saksdokument oversendt til seg i samband med behandlingen av klager – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: I sakene nr. 2 og nr. 3 foreligger det ikke noe voteringstema.

Sak nr. 4 [12:09:20]

Referat

1. (180) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Per Arne Olsen, Harald T. Nesvik og Christian Tybring-Gjedde vedrørende skattefritak for arbeidsgiverbetalte helseforsikringer og treningskort (Dokument 8:41 S (2009–2010))

Enst.: Sendes finanskomiteen.

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 12.10.